

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور^۱

The Elements and Characteristics of Blended Education in Payam
Noor University

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۲/۲۳، تاریخ ارزیابی: ۱۴۰۲/۴/۱۳، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۵/۲۸

 [20.1001.1.25382241.1402.14.27.9.1](https://doi.org/10.25382/241.1402.14.27.9.1)

Dr.A.Nourizadeh, Dr.H.R.ZeinAbadi

اکبر نوری زاده*^۲؛ حسن رضا زین آبادی^۲

Abstract: The current research was conducted with the aim of identifying the elements and characteristics of blended learning in Payam Noor University. The approach of the research is qualitative with an analytical-exploratory method. In order to collect data, relevant sources and documents were collected, and from the total sources obtained, 89 sources were selected and after removing unrelated sources, 54 sources were selected for review. Also, a semi-structured interview with 25 experts inside and outside Payam Noor University was conducted in a targeted manner, and the collected data was examined and analyzed using qualitative content analysis. The results obtained for answering the research questions related to the elements and features of combined education in Payam Noor University which were 8 elements including: orientation (goals and policies), content, teaching strategies, teachers and learners and their activities, materials and resources, time, place and educational and evaluation environments; and 7 features including: technical, educational, communication, assessment and feedback, resources and facilities, managerial. Since there is not enough complete and comprehensive elements and components available for combined education in Payam Noor University, this model could be employed as an effective design context and practical to be used in the university.

Keywords: blended education, elements of blended education, features of blended education, Payam Noor University.

چکیده: پژوهش حاضر با هدف شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور انجام شده است. بر این اساس رویکرد پژوهش، از نوع کیفی به روش تحلیلی - اکتشافی است، بدین منظور برای بررسی پیشینه پژوهش و جمع آوری داده های متناسب با هدف پژوهش از منابع موجود در پایان نامه ها، کتابخانه، طرح های پژوهشی و مقالات موجود در پایگاه های علمی داخل و خارج کشور استفاده شد. از کل مقالات، منابع و اسناد مرتبط با کلید واژه ها ۸۹ منابع بدست آمد و بعد از حذف منابع غیر مرتبط در نهایت ۵۴ مورد جهت بررسی انتخاب شد. همچنین مصاحبه نیمه ساختاری با خبرگان مشارکت کننده به تعداد ۲۵ نفر در داخل و خارج از دانشگاه پیام نور به روش هدفمند انجام گرفت و داده های جمع آوری شده به روش تحلیل محتوای کیفی بررسی و تحلیل قرار گرفتند. نتایج جهت پاسخگویی به سوالات پژوهش در رابطه با عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور شامل ۸ عنصر که به ترتیب: جهت گیری (اهداف و سیاست ها)، محتوا، راهبردهای تدریس، یاددهنده و یابگیرنده و فعالیت های آنان، مواد و منابع، زمان، مکان و محیط های آموزشی و ارزشیابی؛ و ۷ ویژگی از جمله: فنی، آموزشی، ارتباطی، ارزیابی و بازخورد، منابع و امکانات، مدیریتی، سازمانی تعیین گردید از آنجایی که عناصر و مولفه ها و ویژگی های کامل و جامعی برای آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور طراحی نشده است این مدل می تواند بصورت زمینه طراحی اثربخش و کاربردی در دانشگاه مورد استفاده قرار گیرد. این الگو به برنامه ریزان و طراحان آموزشی در دانشگاه کمک می کند تا آموزش بر اساس نیاز های دانشگاه و مخاطبان با نتایج بدست آمده تدوین، طراحی، پیاده سازی و ارزیابی نمایند. یافته های این تحقیق می تواند در جهت رسیدن دانشگاه پیام نور به اهداف و سیاست های کلان بر مبنای اساسنامه دانشگاه، جامع عمل ببوشاند و آموزش های باز و از دور در داخل و خارج مهیا سازد.

کلمات کلیدی: آموزش ترکیبی، عناصر آموزش ترکیبی، ویژگی های آموزش ترکیبی، پیام نور

^۱ - این مقاله مستخرج از رساله اکبر نوری زاده دانش آموخته دکتری تخصصی مدیریت آموزش عالی دانشگاه خوارزمی می باشد.

^۲ عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور (نویسنده مسئول). A.nourizadeh@pnu.ac.ir

^۲ دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

مقدمه

یکی از مهم‌ترین چالش‌های آموزش در قرن بیست و یکم، چگونگی تربیت یادگیرنده‌هایی است که با آمادگی لازم با جامعه در حال تغییر و پیچیدگی‌های عصر انفجار اطلاعات روبرو شوند (موسوی صاحب‌الزمانی، ملکی، فقیه زاده، اوجالو و نوروزی، ۱۳۹۴). از آن جا که تحول و تکامل فناوری اطلاعات، همه بخش‌های جامعه، از جمله حوزه آموزش را تحت تأثیر قرار داده و یکی از گزینه‌های مورد توجه برای پر کردن خلأهای برنامه‌درسی و آموزشی نگاه ویژه به رویکرد جدید تهیه، تدوین و طراحی آموزش ترکیبی می‌باشد. اکنون فناوری، موقعیت آموزشی جدیدی را ایجاد نموده و راه‌های یادگیری دانشجو را پیکربندی مجدد کرده است (رضا پناه و احمدی، ۱۳۹۴). موسسات آموزش عالی و دانشگاهها و به دلیل نقش مهمی که در تولید دانش، اطلاعات و توسعه در جوامع دارند روال آموزشی خود را تغییر داده و روشهای جدید را به منظور دستیابی به کیفیت، انعطاف پذیری، هزینه کمتر، گسترش ظرفیت و توسعه آموزش و به طور کلی (آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی) جهت پاسخگویی به نیازهای جامعه را عهده دار می‌باشند. ویژگی‌های نظام آموزشی توسعه یافته استفاده اثربخش از تمامی ظرفیت‌ها و امکانات جدید مبتنی بر فناوری‌های نوین آموزشی می‌باشد. از جمله آن آموزش ترکیبی که تکامل یافته آموزش سنتی حضوری و آموزش الکترونیکی (هر کدام مسایل و مشکلاتی در خور وسع خود دارند) در جهت رفع این مشکلات تدوین و ایجاد شده است. همچنین جهت پاسخگویی مطلوب برای افزایش حجم فراگیران در نظام آموزش عالی با توجه به محدودیت‌ها و تنگناهای موجود و رشد و توسعه دانش و تکنولوژی، تحول و پویایی علم و جهانی شدن آموزش کاربرد اساسی دارد (بولیگر و واسیلیک، ۲۰۰۹). برخی از متخصصان معتقدند، آموزش ترکیبی، بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و تکنولوژی آموزشی است که می‌تواند رویکردهای نوین آموزش و یادگیری را پشتیبانی کند. عمده‌ترین هدف آن عرضه و کاربرد منابع آموزشی و روشهای تدریس در عین یکپارچگی آنها برای تحقق یادگیری موثر یادگیرنده است (مولر و همکاران، ۲۰۱۸). امروزه شیوه‌های سنتی آموزش دیگر پاسخگوی نیازهای آموزشی، توسعه‌ای و گسترش مهارت‌های مداوم آموزشی نمی‌باشد و روشهای فناورانه جدید آموزشی فرصت‌های متعدد و متنوع و جذابتری را در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد و آموزش الکترونیکی را جایگزین آن نمودند که یکی از پویاترین روشها است. که فرصت‌های بی‌شماری را برای یادگیری افراد فراهم می‌سازد و دارای مزیت زیاد می‌باشد از جمله می‌توان به صرفه‌جویی در هزینه‌ها، انعطاف پذیری، سهولت استفاده، دستیابی به منابع متعدد و متنوع، ذخیره‌سازی اطلاعات، تسهیل ارتباطات، استفاده از سیستم چندرسانه‌ای و فرارسانه‌ای، روزآمدی، پویایی، محتوی قابل استفاده مجدد، دوره‌های تشکیل شده از منابع مختلف، آزادی در انتخاب و برطرف کردن

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در...

محدودیت های زمانی و مکانی فعالیت های آموزشی را دارا می باشد (هاروی^۱ و همکاران، ۲۰۰۸). اما دارای محدودیت هایی نیز می باشد از جمله مشکلات عدم تعاملات انسانی مناسب و عاطفی و ارتباطات چهره به چهره؛ تأخیر در بازخورد، تعویق در آموزش غیرهمزمان؛ و کمبود انگیزش برای خواندن مواد الکترونیکی آنلاین (فتحی، ۱۳۹۷). با توجه به معایب هر دو روش و عدم چشم پوش از مزایا آنان، صاحب نظران حوزه آموزش معتقدند که می توان با ترکیب دو روش از مزیت های آنان بهره مند شد چراکه باور دارند آموزش ترکیبی یک رویکرد امید بخش در راستای برطرف کردن مسایل آموزشی عصر جدید می باشد. طراحی آموزش ترکیبی چارچوبی است که اساتید مراحل آموزش و یاد دادن درس را در حیطه آن انجام می دهند که فرایند تعیین برنامه ریزی، طراحی توسعه، اجرا و ارزیابی مؤثر و کار آمد آموزش در محیط های مختلف آموزشی می باشد. با بررسی عملکرد اولیه در روند مدل های طراحی آموزشی، تعداد زیادی از مدل های مختلف آموزش از ساده به پیچیده می تواند وجود داشته باشد. هدف اصلی طراحی مدل های آموزش ترکیبی توسعه آموزش و بهبود یادگیری است (آیودانیا آگوستینا، ۲۰۲۱). علاوه بر آن طراحی برنامه درسی آموزش ترکیبی، تلفیق عناصر مختلف برنامه که شامل یادگیری آفلاین و آنلاین، یادگیری مبتنی بر سرعت شخصی، زنده و مشارکتی، یادگیری ساختار یافته و ساختار نیافته، یادگیری محتوای سنتی و در دسترس، یادگیری مبتنی بر فعالیت فردی و ترکیب عناصر مختلف با فرمت های متنوعی را شامل می شود. به عبارتی آموزش ترکیبی مدل آموزشی اثربخش و روش یادگیری محبوب برای دانشجویان است، آموزش ترکیبی با یکپارچگی و انسجام آموزش سنتی چهره به چهره و آموزش برخط و غیر برخط با انعطاف بیشتر در محیط یادگیری برای دستیابی مطلوب به اهداف آموزشی بوجود آمده است (الیزابت استاسی، ۲۰۱۹). این روش رویکردی سودمند و مفید برای ترکیب برنامه درسی برخط و مبتنی بر وب و برنامه درسی حضوری است به عبارت دیگر آموزش ترکیبی کاربرد متقابل و تعاملی از یادگیری الکترونیکی و حضوری است (لوین، سینگ، باتمن و گلوور، ۲۰۱۹). گاریسون و اندرسون^۳ معتقدند آموزش ترکیبی فقط تلفیق فناوری با آموزش با هدف افزایش دسترسی به یادگیری نیست، بلکه آموزش ترکیبی اساساً مربوط به بازاندیشی و بازطراحی رابطه فرایند یاددهی و یادگیری جهت یادگیری بهتر می باشد و اتخاذ این رویکرد یک روش مؤثر، کم خطر و کم هزینه، جهت رفع چالش های تغییرات سازمانی است که پیشرفتهای فناوری را برای فرایند آموزش و یادگیری به ارمغان آورده است (یه^۵ و همکاران ۲۰۱۹). با توجه به مطالب مذکور از محدودیت های نظام آموزشی دانشگاه پیام نور

1. Harvey

2. Ayuda Agustina

3- Lewin, Singh, Bateman, Glover

4- Garrison, Anderson

5- Yeh

تکیه انحصاری آن بر ارائه محتوا از طریق کتب درسی که اکثراً به صورت حضوری می‌باشد. این نوع آموزش از سایر اشکال ارائه محتوا، که می‌تواند آموزش را از جذابیت و شادابی بیشتری برخوردار نماید و میزان یادگیری را افزایش دهد، محروم می‌سازد (عجم و همکاران، ۱۳۹۳). با بررسی مروری پیشینه پژوهشی در داخل کشور، با عنوان شناسایی عناصر و ویژگی‌های آموزش ترکیبی در دانشگاه‌های ایران بسیار ناچیز می‌باشد، با وجود این، مطالعات متعددی با محوریت آموزش و آموزش ترکیبی در رشته پزشکی و سایر رشته‌ها و حتی در دوره آموزش مدرسه‌ای انجام شده است که در ادامه به پژوهش‌هایی که بیشترین ارتباط را با موضوع پژوهش حاضر دارند اشاره می‌شود. از جمله؛ نجفی (۱۳۹۷) طی تحقیقی با عنوان «فرا تحلیل مطالعات اثربخشی رویکرد آموزش ترکیبی بر بهبود عملکرد تحصیلی در ایران» پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که اگر ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های تشکیل دهنده آموزش ترکیبی، به خوبی نیازسنجی، طراحی، اجرا، ارزشیابی و بازخورد بگیرند؛ می‌تواند به عنوان یک رویکرد منطقی و منعطف، بر بهبود عملکرد تحصیلی یادگیرندگان تأثیر فراوان داشته باشد. پائولو راولوآ و همکاران (۲۰۲۱) عوامل موفقیت آموزش ترکیبی، عمدتاً به موارد زیر مرتبط هستند: توانایی دانش‌آموز برای تعامل و سازماندهی خود در یک محیط آموزشی ترکیبی، برنامه‌ریزی خوب فعالیت‌های یاددهی و یادگیری، کارآمدی سیستم کمک آموزشی، کیفیت تعامل بین معلم و دانش‌آموزان، نیازها و انتظارات دانش‌آموز. محمودی و رویانی (۱۳۹۶) طی تحقیقی نشان داد که آموزش ترکیبی با داشتن مزیت‌های هر دو رویکرد آموزش (سنتی و الکترونیکی) یک رویکرد مؤثر برای افزایش اثربخشی یادگیری، سهولت دسترسی به مواد آموزشی و افزایش اثربخشی هزینه‌ها می‌باشد. همچنین به دلیل ارایه فرصت‌های مختلف به منظور یادگیری، موجب می‌شود که در کنار افزایش جذابیت آموزش، به تفاوت‌های فردی فراگیران و سبک یادگیری آنان به طور مناسبی توجه می‌شود، به همین دلیل استفاده از روش‌های مختلف برای آموزش ضروری به نظر می‌رسد. معافیان، نوحی و عباس‌زاده (۱۳۹۳) در تحقیقی با عنوان «بررسی تأثیر آموزش الکترونیکی تلفیقی بر یادگیری و خودکارآمدی دانشجویان پرستاری» نشان داد که میانگین نمره دانشجویانی که به شیوه آموزش تلفیقی (الکترونیکی و سخنرانی) آموزش دیده بودند از دانشجویانی که تنها به روش سخنرانی آموزش دریافت کرده بودند بیش‌تر بود. رحیمی، جبرائیلی، مهدی اوغلی، رشیدی و معصومی (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان «موانع پیاده‌سازی یادگیری ترکیبی در حوزه علوم پزشکی و ارائه راهکارهای لازم» نشان دادند که مهم‌ترین موانع پیاده‌سازی یادگیری ترکیبی به ترتیب اولویت‌بندی پاسخ‌دهندگان شامل؛ نبود زیر ساخت‌های لازم فنی و مهندسی، نبود نگرش لازم و آگاهی کافی، عدم نیروی انسانی متخصص و نقشه راه مدیریتی می‌باشد و همچنین راهکارهای ارائه شده شامل تعیین هدف‌های طرح‌های یادگیری الکترونیکی، تعبیه ابزارهای فنی و تعریف مهندسی فرایند و به کارگیری و همکاری متخصصان آموزشی و مهندسی فناوری

اطلاعات می‌باشد. محمودی و بهروز (۱۳۹۷) در نتایج پژوهش خود نشان دادند که آموزش ترکیبی به عنوان یک سازو کار جدید بر استفاده متنوع و گسترده از روشهای یادگیری تاکید دارد. توجه در انتخاب و به کارگیری ابزار متناسب با موقعیت یادگیرنده برای بالا بردن کیفیت یادگیری از اصول اولیه آموزش ترکیبی است و با بکارگیری ابزارهای متنوع و فناوریهای پیشرفته، سعی در بهبود کیفیت و توسعه کمی فعالیتهای آموزشی در دو بعد عمودی و افقی دارد. زارعی زوارکی و طوفانی‌نژاد (۱۳۹۶) در تحقیقی نشان دادند که دوره‌های آموزش تلفیقی بر فرآیند یادگیری تأثیر مثبتی دارند و می‌توان آن‌ها را در جهت بهبود و غنی‌سازی فرآیند یادگیری دانش‌آموزان به کار گرفت. محمدی و همکاران (۱۳۹۶) طی پژوهشی دریافتند که میزان یادگیری محتوا در دوره آموزشی که با رویکرد آموزش ترکیبی اجرا شده بود نسبت به یادگیری در گروه سنتی (رودررو) معناداری بیشتر و همچنین رضایت فراگیران را شامل می‌شد. سواری و فلاحی (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان «توسعه و بهبود آموزش و یادگیری از طریق آموزش ترکیبی» انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که آموزش ترکیبی با داشتن مزیت‌های هر دو رویکرد آموزش (سنتی و الکترونیکی) یک رویکرد مؤثر برای افزایش اثربخشی یادگیری، سهولت دسترسی به مواد آموزشی و افزایش اثربخشی هزینه‌ها می‌باشد. همچنین به دلیل ارائه فرصت‌های مختلف به‌منظور یادگیری، موجب افزایش جذابیت آموزش می‌شود. با توجه به یافته‌های مطالعه، شیوه ترکیبی در آموزش، آزادی عمل وسیع‌تری را در بهره‌مندی از محیط‌های آموزشی در اختیار کارشناسان آموزشی قرار می‌دهد و موجب توسعه و بهبود آموزش و یادگیری می‌گردد. ورمقانی، علیپور و قادری (۱۳۹۵) به پژوهشی با عنوان «مفهوم آموزش ترکیبی و کیفیت بخشی به طراحی آن» پرداختند. و نتایج نشان داد که با رویکرد آموزش ترکیبی مزیت‌های هر دو رویکرد آموزشی را می‌توان داشت، تأثیر این عوامل، شامل بازخورد سریع از جانب مربی به دانش‌آموز، افزایش تعاملات انسانی و انعطاف‌پذیری در آموزش، و ضرورتی است که از سویی موجب افزایش اثربخشی دوره‌های آموزشی و از طرفی کاهش هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم آموزش می‌شود. مهربان (۱۳۹۵) مدل آموزش ضمن خدمت اتخاذ شده در نمونه‌های مورد بررسی، علاوه بر تأثیرپذیری از دانش مورد آموزش، چگونگی فرآیند آموزش، تغییرات نگرشی و ذهنیتی معلم، از امکانات مادی-انسانی، وسعت جامعه معلمان تحت آموزش، بازه زمانی دوره‌های آموزشی و سیاست‌های آموزشی متأثر است. در مجموع یادگیری ترکیبی، رویکردی است که هم برای معلمان (در مقابل دو متغیر بسیار مهم زمان و مکان برگزاری دوره‌ها) و هم برای برنامه‌ریزان دوره‌های آموزش ضمن خدمت (در مقابل متغیر توزیع منابع مادی و انسانی) از سیالیت و انعطاف‌پذیری خوبی برخوردار است. فتحی‌آذر، هاشمی، ادیب، واحدی و طباطبایی (۱۳۹۵) در نتایج پژوهش نشان دادند که کاربست شیوه ترکیبی می‌تواند بر رشد بازده‌های یادگیری دانش، مهارت و نگرش دانش‌آموزان با توجه به رویکردهای آن نسبت به شیوه‌های

آموزش سنتی تأثیرگذار باشد. احمدی و نخستین روحی(۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی تمایز یادگیری تلفیقی(مدل مارتین) با یادگیری الکترونیکی و یادگیری سنتی (چهره به چهره)، در یادگیری ریاضی» دریافتند که برنامه آموزش تلفیقی نسبت به دو شیوه سنتی و الکترونیکی بر یادگیری ریاضی دانش‌آموزان مؤثرتر بوده است. پژوهشگران اظهار داشتند این نتایج تلویحات مهمی در زمینه بهبود آموزش با توجه به پیشرفت‌های علم و فناوری و بهره‌گیری از مزایای هر دو شیوه آموزش سنتی و الکترونیکی را دارد. جعفرخانی(۱۳۹۳) در پژوهشی به این نتیجه دست یافت که الگوی آموزشی مبتنی بر رویکرد تلفیقی موجب بهبود بازده‌های یادگیری در آموزش زبان به دانش‌آموزان در دوره اول ابتدایی می‌شود. عجم(۱۳۹۳) در پژوهشی نشان داد که اعضای هیئت علمی دیدگاه موافقی به رویکرد آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام‌نور دارند. حسینی و فیروزجانیان(۱۳۹۳) پژوهشی با عنوان «شناسایی عوامل کلیدی مؤفقت در آموزش ترکیبی» انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که رویکرد آموزش ترکیبی ضمن دارا بودن مزیت‌های هر دو رویکرد آموزش سنتی و الکترونیک می‌تواند با ایجاد بازخورد سریع از جانب مدرسان به فراگیرندگان، افزایش تعاملات انسانی و انعطاف‌پذیری در آموزش و همچنین کاهش هزینه‌های مالی، در نظام‌های آموزشی و توسعه شبکه‌های یادگیری در اولویت باشد. بنابراین آموزش ترکیبی این امکان را فراهم می‌آورد که فعالیت‌های آموزشی با هزینه، زمان و ریسک کمتری به فراگیرندگان ارائه گردد. مهدی‌زاده و فتحی(۱۳۹۲) در نتایج پژوهش‌شان نشان داد که ترکیب آموزش با استفاده از چندرسانه‌ای دیجیتال و روش نقشه‌های مفهومی ساده و از دو روش دیگر در افزایش سطح دانش سلامت دانش‌آموزان مؤثرتر بوده است. صالحی عمران و سالاری(۱۳۹۱) پژوهشی با عنوان «آموزش ترکیبی؛ رویکردی نوین در توسعه آموزش و فرایند آموزش و یادگیری» انجام دادند که آموزش ترکیبی با داشتن مزیت‌های هر دو رویکرد آموزش(سنتی و الکترونیکی) یک رویکرد مؤثر برای افزایش اثربخشی یادگیری، سهولت دسترسی به مواد آموزشی و افزایش اثربخشی هزینه‌ها باشد هم چنین به دلیل ارائه فرصت‌های مختلف به منظور یادگیری موجب آن می‌شود که در کنار جذابیت افزایش، به تفاوت‌های فردی فراگیرندگان در نظر گرفته می‌شود. بلنز، وت و ویور(۲۰۲۰) به پژوهشی با عنوان «طراحی آموزش ترکیبی در پاسخ به تنوع یادگیری فراگیران در آموزش عالی: دیدگاه مربیان و استفاده از دستورالعمل‌های متفاوت در آموزش ترکیبی» پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که نیمی از مربیان به تنوع یادگیری فراگیران و تحولات آموزش ترکیبی پاسخ مثبت دادند. و از سوی دیگر باورها و اعتقادات مربیان به شدت تحت تأثیر سازمان‌هایی است که در آن کار می‌کنند. همچنین پشتیبانی حرفه‌ای با تمرکز بر اعتقادات مربیان اهمیت اساسی در استفاده از آموزش ترکیبی دارد که که سازمان‌ها در

1- Boelens, Michiel Voet & Bram De Wever

استفاده از الگوی آموزش ترکیبی بایستی به این دو موضع توجه جدی نمایند. مکوتچن، لوهان و مارتین (۲۰۱۵) به انجام پژوهشی با عنوان «بررسی نظام‌مند تأثیر یادگیری برخط، چهره به چهره و ترکیبی در حوزه مهارت‌های بالینی در آموزش پرستاران دوره کارشناسی» پرداختند. نتایج نشان داد که رویکرد ترکیبی از نظر تأثیر در یادگیری و کاهش افت تحصیلی نسبت به دو رویکرد دیگر مؤثرتر هست ولی نیاز به پژوهش‌های بیشتری است. هارتونو^۲ (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان طراحی محیط‌های آموزش ترکیبی بیان می‌کند که طراحی برای آموزش ترکیبی نیازمند یک رویکرد سیستماتیک است، مانند: ۱. برنامه‌ریزی برای ادغام آموزش ترکیبی در دوره ۲. طراحی و توسعه عناصر آموزش ترکیبی. ۳. اجرای طرح آموزش ترکیبی. ۴. بررسی (ارزیابی) اثربخشی طراحی آموزش ترکیبی و در نهایت برنامه‌ریزی برای دوره‌های بعدی شامل بهبود تجربه آموزش ترکیبی هم برای کارکنان و هم برای دانش‌آموزان است. نیکروان مفرد^۳ (۲۰۱۳) به پژوهشی با عنوان «استفاده از مدل آموزش ترکیبی (مجازی و حضوری) برای تدریس گروه‌های بزرگ در دانشگاه و آموزش پزشکی» پرداختند که این مدل در دست‌یابی به معیارهای یادگیری فعال تدریس گروه‌های بزرگ آموزش پزشکی مؤفق و اثربخش بود. کریم‌زاده، ظریف ثنائی، فقیهی، محمدی و حبیبی (۲۰۱۲) به پژوهشی با عنوان «مطالعه اثربخشی روش آموزش ترکیبی برای دوره‌های کارآموزی پزشکی» پرداختند که نتیجه گرفتند روش آموزش ترکیبی روشی اثربخش در ایجاد یادگیری عمیق برای موضوعات علمی آموزشی است. برین و ولچینکوا^۴ (۲۰۱۶) به بررسی آموزش ترکیبی: تعاریف، مدل‌ها، تأثیرات آن بر آموزش عالی پرداختند. نتایج پژوهش این مفهوم را تحلیلی کند که آموزش ترکیبی و توانایی‌های آموزشی برای ایجاد یک گذر مؤثر از یک مدل یادگیری سنتی به یک مدل یکپارچه از طریق استفاده گسترده از محیط‌های الکترونیکی و منابع موجود امکان‌پذیر است. تانگ و پن^۵ (۲۰۱۶) طی پژوهشی به بررسی مدل آموزش ترکیبی در رویکرد دستی برای معلمان دوره متوسطه: ترکیبی از یادگیری الکترونیکی و بحث چهره به چهره پرداختند و نتایج پژوهش نشان داد که میزان آگاهی و خودکارآمدی و رضایت‌مندی از دوره آموزش ترکیبی در سطح معنادار افزایش یافته و علاوه بر این ویژگی دسترسی، انعطاف‌پذیری، هزینه و بهره‌وری، بهبود تعامل و مشارکت بین مربیان و مدیران و رهبران آموزشگاه در موفقیت مدل آموزش ترکیبی مؤثر بودند. پائولو راولوآ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود بیان کردند که چالش‌های موجود در مؤلفه آنلاین آموزش ترکیبی از دیدگاه دانش‌آموزان، معلمان و مؤسسات آموزشی بر حوزه‌های خاصی متمرکز است: چالش‌های

1- McCutcheon, Lohan & Martin

2- Hartono

3- Nikravan Mofrad

4- Bryan & Volchenkova

5- Thang & Pan

دانش‌آموزان، خودتنظیمی در استفاده از فناوری یادگیری و برای معلمان، چالش‌ها عمدتاً در استفاده از فناوری برای تدریس و برای مؤسسه آموزشی، ارائه فناوری آموزشی مناسب و حمایت آموزشی مؤثر از معلمان و دانش‌آموزان است و همچنین اظهار کردند که این «سواد اطلاعاتی» نیست که باید رشد کند، بلکه «فرهنگ فناوری» است که امکان بازنگری در روش‌های ساخت، بازنمایی و اشتراک دانش را فراهم می‌کند. بدن_وایت^۱ (۲۰۱۵) به پژوهشی به بررسی «تأثیر حمایت رهبری در آموزش ترکیبی بر بروی معلمان و فراگیرندگان» پرداختند نتایج پژوهش نشان داد وقتی معلمان درک می‌کنند که رهبر از آموزش ترکیبی پشتیبانی می‌کند آن‌ها از آموزش ترکیبی استفاده می‌کردند و بین اقدامات رهبران و استفاده معلمان از آموزش ترکیبی و تعامل فراگیرندگان در کلاس درس رابطه وجود دارد. لانگ ما و همکاران (۲۰۲۱) نتایج پژوهش خود نشان دادند که آموزش ترکیبی نسبت به یادگیری آنلاین در افزایش توجه، اعتماد به نفس، ادراک و رضایت دانش‌آموزان بهتر عمل می‌کند و نسبت به یادگیری حضوری از سطح رضایت و ادراک بالاتری برخوردار می‌باشد، یافته‌های مطالعه شواهدی را برای حمایت از اثربخشی رویکرد آموزش ترکیبی در رفع نیازهای انگیزشی دانشجویان ارائه می‌کند. تانگ و همکاران (۲۰۲۰). در تحقیقی در زمینه آموزش ترکیبی بیان کردند این نوع یادگیری توانایی عملی و کاربردی، خودآموزی و فعالیت مستقل دانش‌آموزان را به طور مؤثرتر بهبود می‌بخشد و هنگام مواجهه با مشکل همکاری گروهی در رقابت نوآوری علمی و فناوری آنان بیشتر می‌شود.

با توجه به مشکلات و محدودیت‌ها و نقاط ضعف برنامه درسی سنتی و الکترونیکی در اکثر دانشگاه‌های دنیا، گرایش به آموزش ترکیبی بیشتر شده است. نظام آموزشی پیام‌نور مبنی بر رسالت‌های آموزش عالی و دانشگاه باز و از دور با اهداف آموزش برای همه، همه جا و همه وقت به انتقال، گسترش و تولید علم و خدمات اجتماعی می‌پردازد، فلذا برنامه آموزشی دانشگاه یا به صورت حضوری یا به حالت مجازی صرف انجام می‌گیرد که مشکلات و محدودیت‌های هر دو روش را دارا می‌باشد. بنابراین شناسایی عناصر و ویژگی‌های آن و استقرار نظام آموزشی ترکیبی در دانشگاه لازم و ضروری است و باید مورد توجه ویژه دست اندرکاران نظام آموزشی قرار گیرد. بانظر به اینکه دانشگاه پیام نور بزرگترین دانشگاه دولتی است با مقاصد و سیاستگذاری کلان برحسب اهداف آموزش باز و پذیرش دانشجو در تمامی مقاطع بصورت آموزش حضوری و نیمه حضوری مجازی و از راه دور، رادیو تلویزیونی ... شامل می‌شد با توجه به مقاصد آن اکثراً بصورت سنتی و چهره به چهره یا به روش تدریس سخنرانی مجازی صورت می‌گیرد و با اهداف کلان آن فاصله دارد فلذا بررسی عناصر و ویژگی‌های آموزش ترکیبی با توجه به سیاست آموزشی دانشگاه و شرایط روز و نیازهای جدید آموزشی جامعه و فراگیران به منظور دستیابی به

1- Bodden-White

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در...

وظایف آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی و تربیت نیروی انسانی کارآمد با شایستگی ها و توانمندی های بالا لازم و ضروری است. بنابراین هدف اصلی این پژوهش پاسخ به سوالات ذیل می باشد. ۱- عناصر اصلی الگوی آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور کدام است؟ ۲- ویژگی های الگوی اصلی آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور کدام است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توسعه‌ای - کاربردی و با توجه به رویکردهای اتخاذشده، روش پژوهش از نوع تحلیلی - اکتشافی است.

برای گردآوری اطلاعات از روش مصاحبه و بررسی اسناد استفاده شد که شامل کلیه مقالات علمی پژوهشی، کتب و اسناد دهه اخیر در زمینه آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور و سایر مراکز دانشگاهی و آموزشی شامل می شدند.

در این پژوهش ابتدا کتاب‌ها و مقاله‌هایی که در زمینه آموزش ترکیبی وجود داشتند بر اساس نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و به عنوان واحدهای تحلیل تعیین گردیدند. به این صورت که از مجموع ۸۹ مقاله و کتاب استخراج شده از پایگاه‌های مختلف از جمله Magiran, ERIC, ProQues, Scopus, springer, SAGE Journals, noormags, ensani.ir, SID.ir, Irandoc, Science Direct, کلید واژگان مورد استفاده برای جستجو شامل آموزش ترکیبی، برنامه درسی مبتنی بر آموزش ترکیبی، آموزش ترکیبی در آموزش عالی و آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور بود. بر این اساس روند بررسی مقالات و اسناد به ترتیب به این شرح است. کل مطالعات مرتبط با کلید واژه ها ۸۹ مورد، حذف مقالات نامرتب پس از بررسی عناوین ۳۵ مورد، بنابراین در این پژوهش ۵۴ مورد بر اساس نمونه‌گیری هدفمند و انطباق با معیارهای پژوهش، مورد بررسی قرار گرفتند. معیار ورود پژوهش‌های انجام شده به این مطالعه متناسب بودن عنوان پژوهش‌ها با اهداف پژوهش حاضر و زبان پژوهش مورد نظر (فارسی و انگلیسی) بود. همچنین مطالعات تجربی و مروری که تأکید بر یادگیری ترکیبی داشتند؛ در محدوده زمانی بین ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۱ و ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ انجام گرفته؛ و حاوی مطالب مرتبط با موضوع پژوهش بودند. و تکراری بودن عنوان پژوهش‌های صورت گرفته به عنوان معیار خروج لحاظ شد. پس از گردآوری داده‌ها، یافته‌ها و نتایج پژوهش‌ها به تفکیک استخراج و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت.

ملاک های انتخاب نمونه عبارت بودند از:

۱. کلید واژه های منبع، مرتبط با یادگیری ترکیبی باشد. ۲. مکرراً به آن منبع در سایر آثار مرتبط اشاره شده باشد ۳. نویسنده دارای صاحب آثار متعددی در زمینه یادگیری ترکیبی باشد.
۴. موضوع آن مرتبط با محورهای مورد مطالعه و مناسب برای پاسخگویی به سوالات پژوهش

باشد و در انتخاب کلید واژه هاییکه با اتکا به آنها منابع انتخابی بازبینی شدند تا مفید بودن آن مورد غفلت نگردد ، لذا در این مرحله لازم بود به بررسی و مطالعه ی اجمالی بصورت موردی درباره استفاده یا حذف آن ها تصمیم گیری شود و از این رو تنها منابعی انتخاب شد که با محورهای این پژوهش همسانی داشت .

سپس تحلیل محتوای واحدها شروع شد و متناسب با متن، کدگذاری انجام گرفت. در فرایند تحلیل ابتدا هرکدام از متن های منابعها و مقالهها جهت برداشت کلی و میزان ارتباط آن به موضوع پژوهش یک بار به صورت اجمالی مطالعه شد و سپس به صورت مضمونی این واحدها تحلیل و کدگذاری شد. به این منظور که واحد ثبت به جای کلمه، جمله، پاراگراف یا کل متن، مضمون در نظر گرفته شد. با خواندن کل متن، هر کجا به یک مضمون مرتبط بر یادگیری ترکیبی ، خصوصاً دانشگاه پیام نور اشاره می‌شد، تحت عنوان جمله‌های کلیدی در جدول ثبت و کد بدان اختصاص داده شد. کدگذاری واحدهای معنایی تا رسیدن به حد اشباع یعنی زمانی که دیگر کد جدیدی به دست نیامد، ادامه یافت. کدها، برچسب‌هایی برای واحدهای معنایی هستند که در راستای توصیف، یا استنباطی از اطلاعات در طول مطالعه تحلیل محتوا مورد استفاده قرار گرفتند. کدها معمولاً وابسته به قطعه‌هایی هستند که می‌تواند کلمه، عبارت، جمله، پاراگراف و یا کل متن باشند. نتایج تحلیل واحدهای معنایی و کدهای تجمیعی مربوط با آن در جدول شماره ۱ آمده است.

در ادامه فرایند شناسایی عناصر و ویژگیها مصاحبه با متخصصان جهت استخراج مقوله ها و زیر مقوله های اولیه آغاز شد. بدین منظور ۲۵ نفر از صاحب نظران و متخصصان در داخل و خارج از دانشگاه استفاده شد. از آن جا که معیارهای دقت در تحلیل محتوی کیفی شامل اعتبار، انتقال پذیری و قابلیت تأیید می‌باشد. بنابراین جهت تعیین اعتبار از راهبرد بازبینی مشارکت کنندگان ،صاحب نظران و متخصصان استفاده شد. برای سنجش بازبینی مشارکت کنندگان علاوه بر بازگرداندن گفتار و تجربیات صاحب نظران و متخصصان در طول مصاحبه، متن کامل کدها و طبقات در اختیار ۳ نفر از متخصصان قرار گرفت و نظرات ایشان در اصلاح و یا تأیید مورد استفاده قرار گرفت. برای بررسی انتقال پذیری نیز متن کامل به همراه کدها و طبقات در اختیار سه تن از اعضا قرار گرفت. همچنین در ارتباط با تأییدپذیری فرایند تلاش گردید تا کلیه فعالیتها به دقت ثبت گردد.

جامعه و نمونه آماری

با توجه به ماهیت پژوهش در این تحقیق جامعه‌های آماری متفاوتی وجود دارد که به ترتیب هر یک بیان و تشریح می‌گردند.

جامعه آماری این بخش شامل دو قسمت می باشد؛

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در...

- در بخش اول کلیه مقاله‌ها مرتبط با آموزش ترکیبی و اسناد و مدارک علمی را شامل می‌شود. در بخش منابع محتوایی؛ مقالات، کتب، پایان‌نامه‌ها و اسنادی که مرتبط با آموزش ترکیبی، انتخاب شدند. کل مطالعات مرتبط با کلید واژه‌ها ۸۹ منبع بدست آمد.
 - و در بخش دوم متخصصان حوزه‌ی آموزش ترکیبی می‌باشد. جامعه‌ای از خبرگان و متخصصان که به کمک آن‌ها الگوهای آموزش ترکیبی طراحی و ارتباط عناصر الگو مشخص و تایید گردید. این گروه شامل متخصصان در زمینه آموزش و یادگیری حضوری و مجازی، برنامه‌ریزی آموزشی و درسی، تعلیم و تربیت، تکنولوژی آموزشی و متخصصان آموزش از راه دور بودند.
- نمونه آماری این بخش شامل؛
- کلیه اسناد و مدارک علمی مرتبط با آموزش ترکیبی، بعد از حذف برخی منابع نامرتب به ۵۴ سند (۳۹ مقاله و ۱۵ سند) بدست آمد.
 - در بخش دوم تعداد ۲۵ نفر از متخصصان (براساس اشباع داده‌ها) با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. بر این اساس از بین اساتید فعال در این زمینه از دانشگاه‌های خوارزمی، علامه طباطبائی تهران، شهید بهشتی، تربیت مدرس، ارومیه، بوعلی سینا همدان، تبریز، پیام نور و دانشگاه آزاد علوم تحقیقات تهران و آزاد تبریز و اردبیل، مشارکت داشتند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

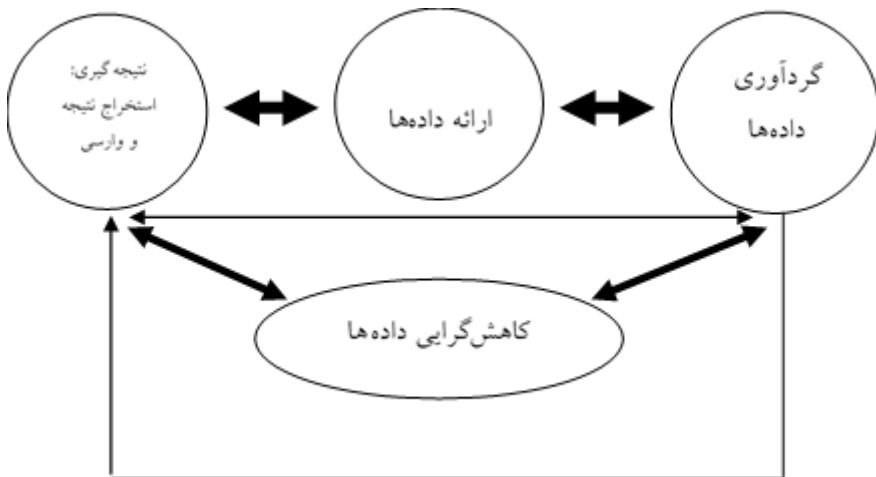
تنظیم و تحلیل داده‌های کیفی مستلزم انجام سه فعالیت است: الف) تلخیص داده‌ها^۱ ب) عرضه‌ی داده‌ها^۲ و ج) نتیجه‌گیری/تأیید^۳. در تحقیق کیفی، داده‌ها پس از گردآوری، فرآیند کاهش گرایانه‌ای را طی می‌کنند. فرآیند کاهش گرایانه در تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی به فرآیند انتخاب، تمرکز، ساده‌سازی، انتزاع و تبدیل داده‌ها اطلاق می‌شود. پس از پردازش داده‌ها به شیوه کاهش گرایانه، حاصل کار به صورت، متن، نمودار، چارت یا جدول ارائه شد. در گام بعدی نتایج حاصله استخراج و واریسی شد. استخراج نتایج، بر بررسی مجدد داده‌های تجزیه و تحلیل شده و استخراج معانی آنها دلالت دارد و واریسی نیز ناظر بر بازبینی فرآیند استخراج مفاهیم از داده‌ها تجزیه و تحلیل شده است (گی، ۱۹۹۶، به نقل از پیری، ۱۳۹۰).

شکل (۱-۱) نحوه ارتباط و شیوه تحلیل داده‌های کیفی را نشان می‌دهد.

1. Data reduction

2. Data display

3. Conclusion Drawing/Verification

شکل ۱-۱: فرآیند تحلیل داده‌های کیفی (کوفری و اتکینسون^۱، ۱۹۹۶، اقتباس از پیری، ۱۳۹۰)

در مراحل مختلف پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از شیوه‌های فوق استفاده شده است. محقق پس از جمع‌آوری داده‌ها، به مقوله‌بندی، سازماندهی و تجزیه و تحلیل اطلاعات پرداخته است و با تحلیل نظری تلاش نموده است. اطلاعات جمع‌آوری شده را براساس سؤالات طبقه‌بندی نماید و عناصر آن را با توجه به پاسخ‌های دریافتی کنار هم قرار دهد. تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده، محقق را یاری نموده است تا پاسخ سؤالات خود را بیابد. بنابراین برای تجزیه و تحلیل از تکنیک‌های رایج روش کیفی بهره گرفته و از روش‌های تجزیه و تحلیل محتوای کیفی استفاده گردید.

یافته‌ها

- نتایج حاصل از تحلیل منابع اسنادی بعد از مطالعه و تلخیص منابع مرتبط با آموزش ترکیبی، فرآیند تحلیل منابع اسنادی صورت گرفته که در ذیل بصورت خلاصه آورده شده است.

1. Coffery & Atkinson

جدول ۱: واحدهای تحلیل محتوای کیفی منابع اسنادی

واحد	نویسنده(گان)	واحد	نویسنده(گان)
۱	محمد خانی(۱۳۸۵)	28	کینگو و کانگ(۲۰۱۳).
۲	عجم و همکاران (۱۳۹۲)	29	بلینف و همکاران(۲۰۲۱)
۳	تانگ و همکاران (۲۰۲۰)	30	دریکسل و ون بارنورد(۲۰۱۵)
۴	سالاری و کرمی(۱۳۹۰)	31	سینگ (۲۰۱۰)
۵	فارغزاده و کاشی(۱۳۹۳)	32	پون(۲۰۱۲)
۶	سواری و فلاح(۱۳۹۶)	33	سعیدپور(۲۰۱۰)
۷	کرمی و زوارکی(۱۳۹۳)	34	بلیوس، کاسی، باچفیشر، گودیر و الیس (۲۰۱۲)
۸	سراجی و عطاران (۱۳۹۰)	35	آگوستینا (۲۰۲۱)
۹	محمدی، مرزوقی، سلیمی و منصوری) (۱۳۹۶)	36	نگاش، ویتمن، وشینکی، هوگانسون و ماتورد(۲۰۰۸)
۱۰	لوین و همکاران(۲۰۱۹)	37	کینگو و کانگ(۲۰۱۳)
۱۱	عمرانی ساروی و همتی(۱۳۸۸)	38	لانگ ما و همکاران (۲۰۲۱)
۱۲	زوارکی(۱۳۹۱)	39	بدرل اچ.خان (۲۰۰۳)
۱۳	اسلامیه(۱۳۹۵)	40	گاریسون و اندرسون (۲۰۰۳)
۱۴	معروف و همکاران (۲۰۲۱)	41	آلیسون (۲۰۱۳)
۱۵	بنی هاشم، رضایی، بدلی و دانان(۱۳۹۳)	42	هارتونو (۲۰۲۰)
۱۶	آمندونی و همکاران (۲۰۲۲)	43	شاهین (۲۰۱۰)
۱۷	سیدی و یعقوبی، ۱۳۹۱	44	یه و یه (۲۰۱۱)

واحد	نویسنده(گان)	واحد	نویسنده(گان)
۱۸	ضرابیان (۱۳۹۶)	45	سیتاوان ادھی (۲۰۲۲)
۱۹	نجفی، حسین (۱۳۹۷)	46	بلیوس، کاسی، باچفیشر، گودییر و الیس (۲۰۱۲)
۲۰	ذوالفقاری، سرمدی، نگارنده، زندی و احمدی (۱۳۸۸)	47	مارکویس (۲۰۰۴)
۲۱	برین و ولچنکوا (۲۰۱۶)	48	لورا فولر (۲۰۲۱)
۲۲	چادرو (۲۰۱۵)	49	کریستوفر آلن و همکاران (۲۰۱۹)
۲۳	بلنز، وت و ویور (۲۰۲۰)	۵۰	اسگودرپ و گراهام (۲۰۰۳)
۲۴	یلماز و اورهان (۲۰۱۱)	۵۱	پاتولو راویلوآ (۲۰۲۱)
25	سیتاوان ادھی و همکاران (۲۰۲۲)	۵۲	جین و هوگوین (۲۰۲۲)
۲۶	الیزابت استسی (۲۰۱۹)	۵۳	دریسکول (۲۰۰۲)
۲۷	اسمیت و لورد (۲۰۱۰)	۵۴	گاریسون (۲۰۰۸)

سپس تحلیل محتوای واحدها شروع شد و متناسب با متن، کدگذاری انجام گرفت. فرایند تحلیل به این صورت بود که ابتدا هرکدام از متون منابعها و مقالهها جهت برداشت کلی و میزان ارتباط آن به موضوع پژوهش یک بار به صورت اجمالی مطالعه شد و سپس به صورت مضمونی این واحدها تحلیل شده و کدگذاری گردید. به این روش که واحد ثبت به جای کلمه، جمله، پاراگراف یا کل متن، مضمون در نظر گرفته شد. با خواندن کل متن، هر کجا به یک مضمون مرتبط بر آموزش ترکیبی اشاره می‌شد، تحت عنوان جمله‌های کلیدی در جدول ثبت و کد بدان اختصاص داده شد. کدگذاری واحدهای معنایی تا رسیدن به حد اشباع یعنی زمانی که دیگر کد جدیدی مستخرج نگردید، ادامه یافت. کدها، برچسب‌هایی برای واحدهای معنایی هستند که در راستای توصیف، یا استنباطی از اطلاعات در طول مطالعه تحلیل محتوا مورد استفاده قرار گرفتند. کدها معمولاً وابسته به قطعه‌هایی هستند که می‌تواند کلمه، عبارت، جمله، پاراگراف و یا

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در...

کل متن باشید. نتایج تحلیل واحدهای معنایی و کدهای مربوط با آن بصورت خلاصه در جدول زیر آمده است.

جدول شماره ۲: مقوله ها و زیر مقوله های حاصل از تحلیل محتوای کیفی
(عناصر یادگیری ترکیبی دانشگاه پیام نور)

مقوله اصلی	زیر مقوله	واحد های معنایی
فعالیت های یاددهی و یادگیری	مدیران	راجرز (۲۰۰۰) به بررسی تاثیر پنج ویژگی اصلی تحت عناوین مزیت ،سازگاری، پیچیدگی، توان سنجی و مشاهده پذیری برای پذیرش دانش آموزان و یادگیری ترکیبی (برخط) توسط دانشجویان، استادان و مدیران پرداخته است. راجرز برای تعیین میزان درک آموزش بر خط به جمع آوری اطلاعات از میان دانش آموختگان و کارکنان دانشگاهی پرداخت. نتایج تحقیق دال بر این بود که مدیران، استادان و فراگیران سه دسته از ذی نفعان هستند که باعث پیشرفت آموزش و یادگیری ترکیبی (برخط) می شوند. (عبادی-۱۳۸۳).
فعالیت های یاددهی و یادگیری	استادان	
فعالیت های یاددهی و یادگیری	فراگیران	
اهداف	مدیریت دانشکده	این سیستم باید دارای شاخص های کارکردی خاص برای انتخاب محتوا و اجرای آن باشد. برخی از کارکردهای این سیستم عبارتند از : مدیریت دانشکده، مدیریت دانشجویی، مدیریت دوره، ابزار های ارتباطی، گزارش دهی. (مافتگاه، ۲۰۰۰).
اهداف	مدیریت دانشجویی	
اهداف	مدیریت دوره	
مواد و منابع	ابزار های ارتباطی	
ارزشیابی	گزارش دهی	
مواد و منابع	نرم افزار	نرم افزار، به عنوان بخشی از محتوا و سیستم مدیریت یادگیری است که روی سخت افزاری های کامپیوتری نصب می شود و اجازه استفاده از آنها را می دهد. (مافتگاه، ۲۰۰۰).

مقوله اصلی	زیر مقوله	واحد های معنایی
مواد و منابع	ایجاد سایت (محیط شبکه‌ای)	ایجاد سایت (محیط شبکه‌ای)، گسترش وب سایت علاوه بر اهداف آموزشی در تحقیق اهداف اقتصادی سازمان های آموزشی نیز حائز اهمیت است و به دانشجویان این امکان را می‌دهد که علاوه بر دریافت راهنمایی‌های لازم، بسیاری از امور آموزشی خود را در این محیط انجام دهند. (مافتگاه، ۲۰۰۰).
فعالیت های یادهی و یادگیری	یادگیرنده	در یادگیری تربیتی چهار رکن اصلی این نظام را تشکیل می‌دهد که شامل موارد زیر می باشد؛ یادگیرنده؛ یادگیرنده به مجموعه فعالیت‌های مرتبط با عمل یادگیری اطلاق می‌گردد. یادگیرنده می‌تواند
فعالیت های یادهی و یادگیری	هدایت کننده	متشکل از یک نفر باشد و یا گروهی از فراگیران که به صورت انفرادی تحت آموزشی قرار می‌گیرند و یا گروهی از فراگیران که در همراهی باهم آموزش می‌بینند. هدایت کننده؛ هدایت کننده عبارت است از روند هدایت و کنترل تمامی فعالیت های یادگیری این روند اطلاعات عملکرد یادگیرنده را از ارزیابی و ذخیره-
فعالیت های یادهی و یادگیری	تحویل	های اطلاعاتی دریافت می‌نمایند و تصمیم می‌گیرد که پیش نیازهای محتوایی و تجربیات آتی یادگیرنده چگونه باشد. تحویل؛ این روند محتوای آموزشی منابع یادگیری را به روش‌های مختلف در اختیار یادگیرنده قرار می‌دهد و به ارتباط بین نظام های ذخیره‌سازی و منابع از چگونگی دستیابی و جست‌وجوی آنها می‌پردازد. و ارزیابی؛ ارزیابی روندی است که در تعامل با فراگیر به تشخیص میزان دریافت وی می‌پردازد و وظیفه و مدل سازی پیشرفت فراگیر حسب اطلاعات ارزیابی و اطلاعات فردی را بر عهده دارد.(مهدی،
ارزشیابی	ارزیابی	

مقوله اصلی	زیر مقوله	واحد های معنایی
		(۱۳۹۳)
مواد و منابع	یادگیری الکترونیکی با حضور گاه گاهی و با ارتباطات الکترونیکی (ترکیبی/ دوگانه، از نوع غیر همزمان)	نگاش، ویتمن، وشینکی، هوگانسون و ماتورد (۲۰۰۸) اجزاء آموزش ترکیبی را این چنین بیان می- کند: یادگیری الکترونیکی با حضور گاه گاهی و با ارتباطات الکترونیکی (ترکیبی/ دوگانه، از نوع غیر همزمان) و یادگیری الکترونیکی با حضور و با ارتباطات الکترونیکی (ترکیبی/ دوگانه، از نوع همزمان).
مواد و منابع	یادگیری الکترونیکی با حضور و با ارتباطات الکترونیکی (ترکیبی/ دوگانه، از نوع همزمان).	
فعالیت های یادهی و یادگیری	رویدادهای همزمان یادگیری با راهنمایی مربی	پنج عنصر کلیدی به عنوان عناصر اصلی یادگیری ترکیبی مطرح می شوند: ۱. رویدادهای همزمان یادگیری با راهنمایی مربی هستند و همه یادگیرندگان در زمان مشابه مانند کلاس مجازی زنده در آن شرکت می کنند. ۲. یادگیری با سرعت شخصی: تجربیات یادگیری هستند، که یادگیرنده به طور فردی با سرعت و زمان خود آن ها را تکمیل می کند. مانند تعاملات، آموزش مبتنی بر اینترنت و یا آموزش با لوح فشرده رم. ۳. مشارکت: محیط هایی هستند که یادگیرنده با دیگران، به وسیله پست الکترونیکی، مباحثات چند رشته ای و یا گفت و گوهای برخط ارتباط برقرار می کند.
فعالیت های یادهی و یادگیری	یادگیری با سرعت شخصی	
ارزشیابی	سنجش	آموزش مبتنی بر اینترنت و یا آموزش با لوح فشرده رم. ۳. مشارکت: محیط هایی هستند که یادگیرنده با دیگران، به وسیله پست الکترونیکی، مباحثات چند رشته ای و یا گفت و گوهای برخط ارتباط برقرار می کند.
راهبرد های تدریس	مشارکت	
مواد و منابع	مواد پشتیبانی از عملکرد	۴. سنجش: ارزیابی از میزان دانش یادگیرنده است. سنجش را می توان پیش از رویدادهای زنده و یا با سرعت شخصی برای تعیین دانش پیشین بکار برد. ارزیابی های بعدی می تواند، با پیگیری رویدادهای زنده و با سرعت شخصی برای اندازه گیری میزان یادگیری

مقوله اصلی	زیر مقوله	واحد های معنایی
		انجام شوند. ۵. مواد پشتیبانی از عملکرد: منابع مواد آموزشی ضمن خدمت که موجب ارتقاء نگهداری و ارائه یادگیری می‌شوند. مانند بارگذاری و خلاصه‌ها و منابع قابل چاپ و کمک‌های شغلی(عمرانی ساروی و همتی، ۱۳۸۸:۱۵).
فعالیت های یادهی و یادگیری	تعامل چهره به چهره در آموزش‌ها و سمینارها در جهت حمایت معلم محور	رسانه‌های رایج یادگیری ترکیبی که به منظور انطباق با الگوهای متنوع فراگیرندگان و یا فشارهای ناشی از جمعیت روبه رشد آنان و دیگر محدودیت‌ها با جایجایی زمان ارتباط به صورت مختلف برای ارائه محتوا، حمایت معلم محور، حمایت هم‌تایان و یا حمایت خودکار به کار گرفته می‌شوند عبارت‌اند از: تعامل چهره به چهره در آموزش‌ها و سمینارها در جهت حمایت معلم محور، ارائه محتوا، بحث و گفتگو، تمرین مهارت‌ها و یا ارتباط غیررسمی به صورت گروهی و انفرادی، همایش‌های غیرهم‌زمان رایانه‌ای، همایش هم‌زمان، وب‌سایت درسی، آزمون / سنجش برخط جهت حمایت خودکار، پست الکترونیکی، منابع مبتنی بر وب مانند اسلایدهای پاورپوینت یا چندرسانه‌ای‌های دیجیتال، حمایت تلفنی، صوت و تصویر دیجیتال، مواد چاپی، ارائه سخنرانی و سایر راهبردهای تسهیل‌کننده (حمایت)، تخته سفید دیجیتال و همایش تلفنی (زوارکی، ۱۳۹۱).
فعالیت های یادهی و یادگیری	ارائه محتوا	
فعالیت های یادهی و یادگیری	بحث و گفتگو	
فعالیت های یادهی و یادگیری	تمرین مهارت‌ها و یا ارتباط غیررسمی به صورت گروهی و انفرادی	
راهبرد های تدریس	همایش‌های غیرهم‌زمان رایانه‌ای	
راهبرد های تدریس	همایش هم‌زمان	
مواد و منابع	وب‌سایت درسی	
ارزشیابی-	آزمون / سنجش برخط جهت حمایت خودکار	

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در...

مقوله اصلی	زیر مقوله	واحد های معنایی
مواد و منابع	پست الکترونیکی	
محتوا	منابع مبتنی بر وب مانند اسلایدهای پاورپوینت یا چندرسانه‌ای‌های دیجیتالی	
راهبرد های تدریس	حمایت تلفنی	
محتوا	صوت و تصویر دیجیتال	
محتوا	مواد چاپی	
راهبرد های تدریس	ارائه سخنرانی و سایر راهبردهای تسهیل کننده (حمایت)	
مواد و منابع	تخته سفید دیجیتالی	
مواد و منابع	همایش تلفنی	

جدول ۲ تحلیل اسنادی و انتخاب کدها را نشان می دهد. در نهایت نتایج حاصل از تحلیل اسنادی حاکی از استخراج ۳۷ کد یا زیر مقوله استخراج شد.

جدول شماره ۳: مقوله ها و زیر مقوله های حاصل از تحلیل محتوای کیفی (ویژگیهای یادگیری ترکیبی)

مقوله اصلی	زیر مقوله	جملات کلیدی متن
سیاستگذاری	رویکرد فرهنگی-اجتماعی	یادگیری ترکیبی یک رویکرد فرهنگی-اجتماعی است(علی آبادی و خسروی، ۱۳۸۰)
سیاستگذاری	رویکرد فرهنگی-اجتماعی	یادگیری در تجارب و فعالیتها و رویدادها و تعاملات فرهنگی شکل می گیرد(علی آبادی و

مقوله اصلی	زیر مقوله	جملات کلیدی متن
		خسروی، ۱۳۸۰)
راهنماهای تدریس	استفاده از مزایای هر دو نوع آموزشی سنتی و یادگیری الکترونیکی	بهره‌گیری از یک رویکرد یادگیری ترکیبی که به وسیله آن بتوان از مزایای هر دو نوع آموزشی سنتی و یادگیری الکترونیکی استفاده کرد. در طراحی نظام برنامه درسی می‌تواند مفید و اثر بخش واقع گردد(سالاری و کرمی، ۱۳۹۰)
راهنماهای تدریس	تجمع روش‌های پروژه محور و یادگیری مساله-محور	بایستی یادگیری مشارکتی روش‌های پروژه محور و یادگیری مساله‌محور در یادگیری ترکیبی جمع شوند. زیرا این فعالیت‌های می‌توانند جدایی معلم و دانش‌آموز را به حداقل برسانند و درک بهتری را از برنامه درسی موجب شود. وقتی که یادگیری ترکیبی سایر روش‌های آموزشی را نظیر یادگیری مساله محور و یک مجموعه سوالات را به کار می‌برد تاثیرگذاری آن بیشتر می‌شود (کینگو و کانگ-۲۰۱۳).
مواد و منابع	توسعه مهارت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات	سیندی مافنگا(۲۰۰۰) با بررسی چگونگی ارائه یک بصیرت مشترک برای توسعه مهارت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات در آفریقای جنوبی مدلی برای یادگیری ترکیبی ارائه کرده است. هدف از این تحقیق مشارکت عمومی در توسعه مهارت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات در آفریقا بود، که نقش ویژه‌ای در بهبود کارایی و اثر بخشی عمومی دارد و مشارکت در توسعه پایدار آفریقا در قرن بیست و یکم از طریق تأکید بر زیر ساخت های فناوری اطلاعات و ارتباطات بوده، است.

مقوله اصلی	زیر مقوله	جملات کلیدی متن
راهنماهای تدریس	کلاس درس به عنوان یک مرکز فناوری	به موقعیت کلاس ها از حیث فناوری اشاره می کند. به طوریکه کلاس درس باید به عنوان یک مرکز فناوری مدنظر قرار بگیرد. (مافتگاه، ۲۰۰۰).
مواد و منابع	دسترسی به انواع منابع آموزشی	آموزش الکترونیکی فرصتی است تا فراگیران به انواع منابع آموزشی دسترسی داشته باشند. اما برای انتخاب این موارد و منابع، ارائه کنندگان آموزش باید اصول و راهنمایی هایی را مدنظر داشته باشند. سیستم مدیریت یادگیری ابزار مناسبی است که به کمک آن می توان محتوا و عناصر برنامه درسی را انتخاب و مدیریت کرد. (مافتگاه، ۲۰۰۰).
مواد و منابع	توسعه حرفه ای	توسعه حرفه ای، به معنی کسب توانایی های لازم در کار با فناوری اطلاعات و ارتباطات می باشد. (مافتگاه، ۲۰۰۰).
راهنماهای تدریس	یادگیری فراگیر محور	بدرل اچ خان (۲۰۰۳) معتقد است که پیشرفت-هایی که در زمینه کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش یادگیری صورت گرفته فرصت های مناسبی برای خلق محیط یادگیری فراگیر محور، جذاب، تعاملی، کارا، قابل دسترسی و انعطاف پذیر فراهم ساخته است.
اهداف	یادگیری جذاب	
راهنماهای تدریس	یادگیری تعاملی	
اهداف	یادگیری کارا	
اهداف	یادگیری قابل دسترسی	
اهداف	انعطاف پذیری	
راهنماهای تدریس	ایجاد یادگیری عمیق	مدل اجتماع تحقیقی که توسط گاریسون و اندرسون (۲۰۰۳) ارائه شده است، درک عمیقی از ویژگی های آموزش و یادگیری الکترونیکی و
اهداف	تسهیل در امر یادگیری	

مقوله اصلی	زیر مقوله	جملات کلیدی متن
		هدایت و راهنمایی برای تسهیل انتقادی و یادگیری عمیق از طریق استفاده از آموزش و یادگیری الکترونیکی به آموزشگران ایجاد می‌کند.

بخش دوم مصاحبه با خبرگان

برای پاسخ به سؤالات تحقیق از نظر متخصصان و خبرگان امر به تعداد ۲۵ نفر مصاحبه نیمه ساختار یافته صورت گرفت و تا حد اشباع نظری پیش رفت ملاک ورود داشتن حداقل ۵ سال سابقه کار مستقیم در حوزه‌های آموزش حضوری و الکترونیکی و پژوهشی تعیین گردید. که در ادامه بصورت مختصر بیان شده است .

جدول ۴: جدول مصاحبه نیمه ساختارمند با متخصص نهم (A9)

ردیف سؤالات	متن مصاحبه	مفهوم (کد)	کد اختصاصی داده شده
سوال ۱	آموزش ترکیبی رویکردی جدید می باشد و تلفیق مزایای دو روش آموزش چهره به چهره و الکترونیکی است .	آموزش ترکیبی رویکردی جدید با تلفیق مزایای دو روش آموزش چهره به چهره و الکترونیکی	A9-1
سوال ۲	عناصر آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور شامل مبانی و نظریه های آموزش ترکیبی - اساتید - دانشجویان - اهداف و محتوا آموزش ترکیبی - تعاملات انسانی و فناوری های آموزشی - راهبرد های یاد دهی و یادگیری - رسانه های آموزشی - ارزشیابی - مدیریت کارکنان - ساختار سازمانی - زیر ساخت های الکترونیکی و شبکه سازی - مدیریت برنامه آموزش ترکیبی	مبانی و نظریه های یادگیری ترکیبی	A9-2
		اساتید	A9-3
		دانشجویان	A9-4
		- اهداف و محتوا آموزش ترکیبی -	A9-5
		تعاملات انسانی و فناوری های آموزشی	A9-6
		راهبرد های یاد دهی و یادگیری	A9-7
		رسانه های آموزشی	A9-8
		ارزشیابی	A9-9
		مدیریت کارکنان	A9-10
		ساختار سازمانی	A9-11
		زیر ساخت های الکترونیکی و شبکه	A9-12

ردیف سوالات	متن مصاحبه	مفهوم(کد)	کد اختصاصی داده شده
		سازی	
		مدیریت برنامه یادگیری ترکیبی	A9-13
سوال ۳	ویژگیهای آموزش ترکیبی شامل فراگیر محور بودن - استفاده از ابزارهای چند رسانه ای - هزینه پایین - تلفیق انواع روشهای نوین آموزشی - ترکیب انواع رویکردهای یادگیری - همگرایی و تلفیق یادگیری کلاسی و مبتنی بر وب - خودآموز و مادام العمر بودن - تسهیل یادگیری - تعاملی و مشارکتی بودن - تعریف جدید نقش و مسولیت جدید دانشجویان در فرایند یادگیری - ابزارهای قابل حمل یادگیری در همه جا همه وقت - انگیزش و جذابیت	فراگیر محور بودن	A9-14
		استفاده از ابزارهای چند رسانه ای	A9-15
		هزینه پایین	A9-16
		تلفیق انواع روشهای نوین آموزشی	A9-17
		ترکیب انواع رویکردهای یادگیری	A9-18
		همگرایی و تلفیق	A9-19
		یادگیری کلاسی و مبتنی بر وب	A9-20
		خودآموز و مادام العمر بودن	A9-21
		تسهیل یادگیری	A9-22
		تعاملی و مشارکتی بودن	A9-23
		وجود نقش و مسولیت جدید دانشجویان در فرایند یادگیری	A9-24
		ابزارهای قابل حمل یادگیری در همه جا همه وقت	A9-25
		انگیزش و جذابیت	A9-26
	داشتن محتوای استاندارد - داشتن تجهیزات استاندارد آموزش ترکیبی - غنی بودن کتابخانه مجازی - مهارت و آموزش ضمن خدمت آموزش ترکیبی اساتید و دانشجویان - سنجش فعالیت های برنامه دوره آموزش ترکیبی - طراحی سیستم بازخورد - افزایش تعاملات مثبت یادگیری - افزایش مشارکت و همکاری دانشجویان در فعالیت ها و مباحث گروهی و کار گروهی -	داشتن محتوای استاندارد	A9-27
		داشتن تجهیزات استاندارد یادگیری ترکیبی	A9-28
		غنی بودن کتابخانه مجازی	A9-29
		مهارت و آموزش ضمن خدمت آموزش ترکیبی اساتید و دانشجویان	A9-30
		سنجش فعالیت های برنامه دوره آموزش ترکیبی	A9-31
		طراحی سیستم بازخورد	A9-32
		افزایش تعاملات مثبت یادگیری	A9-33
		افزایش مشارکت و همکاری	A9-34

ردیف سوالات	متن مصاحبه	مفهوم(کد)	کد اختصاصی داده شده
		دانشجویان در فعالیت ها و مباحث گروهی و کار گروهی	

ادغام و ترکیب مصاحبه‌ها و استخراج کدهای نهایی حاصل از مصاحبه

جدول ۵ شماره جدول نهایی حاصل از ادغام کدهای مستخرج شده از مصاحبه نیمه سازمان‌یافته با متخصصین می‌باشد. بنابراین در این بخش از پژوهش، فهرستی از کدهای مختلف به دست آمده است که باید این کدها در قالب مضامین مرتب شوند. بعد از مکتوب نمودن داده‌ها، و با مطالعه مکرر و ثبت ایده‌های اولیه، تلاش گردید تا کدهای معنادار مشخص گردد و در نهایت شکل ادغام شده و نهایی مضامین پایه‌ی مستخرج از مصاحبه‌ها در قالب جدول ۵ آمده است.

جدول شماره ۵: ادغام و ترکیب مصاحبه‌ها و استخراج کدهای نهایی حاصل از مصاحبه

شماره سوال	شماره های ادغام شده	کد اولیه	کد ثانویه	فراوانی
	A1-3, A3-3, A5-2, A7-4, A2-8, A8-6, A9-7, A18-7, A23-4	سیاستگذاران و طراحان دوره آموزش ترکیبی	اهداف	۹
سوال اصلی عناصر یادگیری	A1-4, A2-2, A3-5, A5-3, A6-3, A9-3, A10-7, A11-9, A12-4, A15-4, A16-3, A17-2, A19-4, A21-3, A22-2, A23-2, A24-3, A25-2	اساتید	فعالیت های یادهی و یادگیری	۱۸

شماره سوال	شماره های ادغام شده	کد اولیه	کد ثانویه	فراوانی
ترکیبی کدامند؟	A1-5, A2-3, A3-6, A5-4, A6-4, A9-4, A10-8, A11-10, A12-3, A15-5, A16-2, A17-3, A22-3, A23-3, A24-4, A25-3	دانشجویان	فعالیت های یادهی و یادگیری	۱۶
	A1-6, A9-2, A19-6, A20-2	برنامه دوره یادگیری ترکیبی	اهداف	۴
	A1-7, A5-14, A18-13	زمان یادگیری	زمان	۳
	A1-8, A3-11, A5-16, A10-10, A15-6, A17-7, A18-15, A20-3, A24-8	مکان و محیط یادگیری	مکان	۹
	A1-9, A2-4, A3-9, A3-10, A4-6, A5-6, A6-5, A7-5, A7-7, A9-12, A10-11, A11-8, A12-8, A13-4, A14-7, A15-12, A24-9, A16-6, A17-8, A18-6,	فناوریهای آموزشی و مخابراتی (زیرساختها و شبکه سازی و اینترنت)	مواد و منابع	۲۱

شماره سوال	شماره های ادغام شده	کد اولیه	کد ثانویه	فراوانی
	A23-8			
	A1-10, A5-7, A12-9, A18-5	پشتیبانی	مواد و منابع	۴
	A1-11, A3-4, A5-12, A7-9, A10-6, A11-4, A13-3, A17-5, A18-11, A20-4, A22-9	فرایندها، راهبردهای و روشهای تدریس آموزش ترکیبی	راهبردهای تدریس	۱۱
	A1-12, A5-13	گروه‌بندی	فعالیت های یادهی و یادگیری	۲
	A1-13, A23-5, A25-5	فلسفه یادگیری ترکیبی	اهداف	۳
	A2-5, A2-6, A9-8, A25-8	دسترسی دانشجو به پایگاه های اطلاعاتی(ایمیل، بانک اطلاعاتی ، پادکستها، فایل‌های صوتی و تصویری)	مواد و منابع	۴
	A2-9, A5-17, A7-11, A8-9, A9-9, A10-12, A11-6, A14-8, A16-7 , A18-9, A18-10, A20-5, A21-5, A22-10, A23-7, A25-7	ارزشیابی دوره یادگیری ترکیبی	ارزشیابی	۱۶
	A3-8, A8-7,	منابع مالی	مواد و منابع	۳

شماره سوال	شماره های ادغام شده	کد اولیه	کد ثانویه	فراوانی
	A15-10			
	A4-3, A5-8, A9-6, A9-11, A22-4, A23-6	ابعاد سازمانی (سیاستها و قوانین، فرهنگ، تعاملات و ارتباطات یادگیری ترکیبی)	اهداف	۶
	A4-4, A7-10, A9-10, A9-13, A15-7, A17-9, A18-4	عناصر مدیریتی (مدیریت دانش، مدیریت مالی دانشگاه، نظام ارزیابی، نظارت و کنترل، تضمین کیفیت یادگیری ترکیبی)	اهداف	۷
	A5-10, A8-4, A9-5, A10-3, A11-2, A12-2, A14-2, A15-2	اهداف یادگیری ترکیبی	اهداف	۸
	A5-15, A11-5, A16-5, A18-14,	فضای آموزشی	مکان	۴
	A1-14, A2-7, A3-7, A5-5, A12-5, A7-6, A8-5, A10-4, A11-3, A13-6, A14-3, A15-3, A16-4, A17-4, A18-3, A22-5, A25-6	محتوا چاپی و الکترونیکی شامل (سازماندهی محتوا، آمادهسازی محتوا یادگیری ترکیبی، منابع تکمیلی)	محتوا	۱۷
	A1-15, A7-14, A11-17, A25-	وجود دانش برنامه درسی مخصوص	فعالیت های یاددهی و	۴

شماره سوال	شماره های ادغام شده	کد اولیه	کد ثانویه	فراوانی
سوال ویژگی های یادگیری ترکیبی کدامند؟	13	آموزش ترکیبی	یادگیری	
	A1-16, A13-5, A25-10	تغییرات پارادایمی در آموزش ترکیبی	اهداف	۳
	A1-17, A4-17, A12-16, A22-12, A23-9, A23-13, A24-13, A25-9	تدریس و یادگیری بصورت تلفیقی حضوری، آنلاین و آفلاین	راهنماهای تدریس	۸
	A1-18, A7-24, A8-12, A9-26, A10-26, A18-19, A24-14	وجود علاقه و انگیزش بالا	فعالیت های یادهی و یادگیری	۷
	A1-20, A2-12, A3-16, A6-9, A15-13, A17-16, A19-13, A21-9, A21-11, A23-19	انعطاف پذیری	فعالیت های یادهی و یادگیری	۱۰
	A1- A11-13, 21, A2-13, A4-14, A8-19, A23-10	تغییر رویکرد اساتید دانشجو و محتوا به یادگیری ترکیبی	اهداف	۶
	A1-22, A9-15, A15-15	ورود فناوری های جدید به آموزش و یادگیری	مواد و منابع	۳
	A2-10, A7-20, A8-15, A9-24, A13-8, A15-	افزایش مهارتها و توانمندیهای اساتید و دانشجویان در آموزش ترکیبی	اهداف	۹

شماره سوال	شماره های ادغام شده	کد اولیه	کد ثانویه	فراوانی
	18, A18-16, A18-27, A23-20			
	A2-11, A8-14, A10-16, A11-16, A18-17, A23-10, A24-15	نحوه انتشار اطلاعات و تعاملات عناصر یادگیری ترکیبی	اهداف	۷
	A2-14, A7-25	توسعه رشد فکری و خلاقیت در یادگیری	فعالیت های یادهی و یادگیری	۲
	A2-15,	قابلیت ایجاد و پردازش و ذخیره سازی	مواد و منابع	۱
	A2-16, A3-21, A3-20, A4-7, A4-20, A5-19, A7-16, A8-10, A9-23, A10-15, A13-7, A17-13,	مشارکت و تبادل نظر در یادگیری ترکیبی	فعالیت های یادهی و یادگیری	۱۲
	A2-17, A23-11	بازنگری عملکرد بصورت عینیت و قابلیت مقایسه، اصلاح و تقویت	ارزشیابی	۲
	A2-18, A20-6	در نظر گرفتن تفاوت های فردی و سرعت یادگیری هر دانشجو	فعالیت های یادهی و یادگیری	۲
	A2-19, A4-12,	تعاملات گسترده اجتماعی و مسولیت	فعالیت های	۸

شماره سوال	شماره های ادغام شده	کد اولیه	کد ثانویه	فراوانی
	A7-17, A7-18, A8-11, A8-20, A12-11, A12-17	پذیری شخصی	یادهی و یادگیری	
۳	A2-20, A9-22, A24-16	تسهیل در بازبینی نظارت در فرایند و تکرار پذیری و ذخیره سازی تجارب	ارزشیابی	
۲	A3-14, A15-19	توسعه اهداف یادگیری و آموزش	اهداف	
۳	A3-15, A4-19, A14-9	هدفمند سازی دوباره محتوا در بستر متفاوت	محتوا	
۱۰	A3-17, A4-8, A5-18, A7-23, A7-27, A15-14, A17-11, A17-12, A19-12, A23-18	دسترسی به اطلاعات و منابع متعدد و انتشار سریع	مواد و منابع	
۱۳	A7-29, A7-30, A9-25, A10-14, A11-18, A18-23, A8-16, A12-14, A15-17, A17-18, A18-18, A19-11, A21-10	محدود نبودن به زمان معین	زمان	
۹	A1-8, A3-11, A5-16, A10-10, A15-6,	محدود نبودن به مکان مشخص	مکان	

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در...

شماره سوال	شماره های ادغام شده	کد اولیه	کد ثانویه	فراوانی
	A17-7, A18-15, A20-3, A24-8			
	A10-13, A12-15,	وجود منابع و مواد متنوع یادگیری	مواد و منابع	۲
	A10-17, A17-19, A17-20, A21-7, A22-11, A22-14, A25-12	وجود انواع روشهای یادگیری (حضوری، آنلاین و آفلاین)	راهنماهای تدریس	۷
	A10-20	ایجاد شرایط رشد و تقویت مهارتهای حل مسئله	اهداف	۱

در نهایت حاصل از ادغام کدهای مستخرج شده از بررسی مقالات پژوهشی، اسناد و مدارک علمی و مصاحبه نیمه سازمان یافته با متخصصین استخراج الگوی پیشنهادی آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور بدست آمد.

جدول ۶: ترکیب کدهای مستخرج شده از بررسی اسناد و مصاحبه نیمه سازمان یافته

شماره سوال	کد اولیه	کد ثانویه
	سیاستگذاران و طراحان دوره آموزش ترکیبی	اهداف
	تنظیم قوانین و دستورالعملهای لازم یادگیری ترکیبی	اهداف
	پداگوژی های گوناگون	اهداف
	شیوه های متنوع تدریس (حضوری ، برخط و غیر برخط)	راهنماهای تدریس
	اساتید	فعالیت های یاددهی و

یادگیری	
فعالیت های یاددهی و یادگیری	دانشجویان
اهداف	برنامه دوره یادگیری ترکیبی
زمان یادگیری	زمان یادگیری بر اساس شرایط دانشجویان
مکان یادگیری	مکان و محیط یادگیری بر اساس شرایط و علاقه دانشجویان
مواد و منابع	فناوریهای آموزشی و مخابراتی (زیرساختها و شبکه سازی و اینترنت)
مواد و منابع	پشتیبانی
راہبرد های تدریس	فرایندها، راهبردهای و روشهای متنوع تدریس و یادگیری در آموزش ترکیبی
فعالیت های یاددهی و یادگیری	گروهبندی در فعالیت های یادگیری کلاسی
اهداف	فلسفه یادگیری ترکیبی
اهداف	بعد پداگوژی و تعریف مجدد و متناسب سازی پداگوژی
مواد و منابع	دسترسی دانشجو به پایگاه های اطلاعاتی (ایمیل، بانک اطلاعاتی ، پادکستها، فایلهای صوتی و تصویری)
ارزشیابی	ارزشیابی چند مرحله ای دوره یادگیری ترکیبی
راہبرد های تدریس	اجرای فعالیت های آموزشی به طرق گوناگون
مکان و محیط	محیط آموزشی متنوع
محتوا	محتوا چاپی و الکترونیکی شامل (سازماندهی محتوا،

	آماده‌سازی محتوا یادگیری ترکیبی، منابع تکمیلی)
اهداف	انگیزش (راهبردهای ایجاد انگیزه)
فعالیت های یاددهی و یادگیری	فعالیت های گوناگون یاددهی -یادگیری کلاسی فراکلاسی
مواد و منابع	منابع و مواد مختلف یادگیری در آموزش ترکیبی
اهداف	طراحی فعالیت های مختلف یادگیری در طول دوره
مواد و منابع	کارکنان
مواد و منابع	مستندسازی
راهبرد های تدریس	توانائی معلم و دانش آموزان در تلفیق نظریه های یادگیری و روشهای تدریس حضوری غیر حضوری
اهداف	مدیریت دوره و ال ام اس LMS
مواد و منابع	ابزار های ارتباطی
ارزشیابی	گزارش دهی
ارزشیابی	سنجش فعالیت‌های برنامه دوره یادگیری ترکیبی
محتوا	سازماندهی محتوای الکترونیکی - چاپی
محتوا	داشتن محتوای استاندارد و متناسب این نوع آموزش
اهداف	تغییرات پارادایمی در آموزش ترکیبی
فعالیت های یاددهی و یادگیری	وجود دانش برنامه درسی مخصوص یادگیری ترکیبی
راهبرد های تدریس	تدریس و یادگیری بصورت تلفیقی حضوری، آنلاین و آفلاین

اهداف	تغییر رویکرد اساتید دانشجو و محتوا به یادگیری ترکیبی
مواد و منابع	ورود فناوری های جدید به آموزش و یادگیری
فعالیت های یاددهی و یادگیری	افزایش مهارت‌ها و توانمندی‌های اساتید و دانشجویان در فرایند آموزش ترکیبی
ارتباط و تعامل	نحوه انتشار اطلاعات و تعاملات عناصر یادگیری ترکیبی
اهداف	توسعه رشد فکری و خلاقیت در یادگیری
مواد و منابع	قابلیت ایجاد و پردازش و ذخیره سازی
ارزشیابی	بازنگری عملکرد بصورت عینیت‌ر و قابلیت مقایسه، اصلاح و تقویت
فعالیت های یاددهی و یادگیری	در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی و سرعت یادگیری هر دانشجو
ارزشیابی	تسهیل در بازبینی نظارت در فرایند و تکرار پذیری و ذخیره سازی تجارب
اهداف	مقرون به صرفه بودن
اهداف	توسعه اهداف یادگیری و آموزش
محتوا	هدفمند سازی و بازنگری دوباره محتوا در بستر متفاوت
مواد و منابع	دسترسی به اطلاعات و منابع متعدد و انتشار سریع
فعالیت های یاددهی و یادگیری	مکانیزه کردن فرایندهای یاددهی و یادگیری
زمان	کاهش مراجعات غیر ضروری
اهداف	وجود شبکه های انسانی و دیجیتالی

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در...

فعالیت های یاددهی و یادگیری	دارا بودن سواد اطلاعاتی آموزش ترکیبی ایاتید و دانشجویان
مواد و منابع	توسعه مؤثر و استفاده از زیرساخت ها
اهداف	پاسخگو به نیازهای دانشجویان عصر جدید
اهداف	دارا بودن ابعاد چند وجهی تعاملات انسان با فناوری
اهداف	جذابیت و همکاری هدفمدار و ساختارمند دانشجویان
ارزشیابی	نظارت مستمر بر عملکرد تحصیلی
ارزشیابی	نظارت و ارزیابی خودیادگیری و خودراهبری در حین دوره یادگیری
ارزشیابی	سیستم دقیق سنجش و بازخورد
اهداف	فراهم بودن فرصتهای متعدد یادگیری به یادگیرنده
اهداف	اثربخشی بالا با توجه به مزایای دو روش آموزش
اهداف	یادگیری لذت بخش در دانشجویان
اهداف	استقلال یادگیرنده و مسئولیت پذیری بالا
اهداف	آموزش ترکیبی چندبعدی با ویژگی ابزاری، آموزشی، ارتباطی و محتوا
فعالیت های یاددهی و یادگیری	فعال بودن استاد و دانشجو در حین یادگیری
محتوا	تازگی محتوا و باریابی تجارب پیشین
فعالیت های یاددهی و یادگیری	آزادی در انتخاب مسیر و نحوه یادگیری برای دانشجویان در فرایند یادگیری

اهداف	فعالیت جمعی و مشارکت همگانی دانشجویان
زمان	محدود نبودن به زمان معین
اهداف	فراگیر محور بودن
مکان و محیط	محدود نبودن به مکان معین
راهبرد های تدریس	یادگیری کلاسی و مبتنی بر وب
مواد و منابع	وجود منابع و مواد متنوع یادگیری
راهبرد های تدریس	وجود انواع روشهای یادگیری (حضوری، آنلاین و آفلاین) در فرایند یادگیری
اهداف	ایجاد شرایط رشد و تقویت مهارتهای حل مسئله
اهداف	ایجاد شرایط رشد و تقویت اعتماد بنفس
فعالیت های یاددهی و یادگیری	در نظر داشتن تفاوت های فردی و استقلال در یادگیری
اهداف	یادگیری مستمر و مادام العمر
اهداف	برنامه ریزی چندوجهی و پیچیده
فعالیت های یاددهی- یادگیری	اختیار و مسولیت دانشجو در مدیریت نحوه یادگیری و محتوای درسی
راهبرد های تدریس	استفاده از شیوه های مختلف تدریس و یاددهی و یادگیری
اهداف	یادگیری فرا کلاسی
اهداف	عوامل درونی (رابطه دانشجویان و استادان، نگرش ها و باورهای آموزش دهنده و آموزش گیرنده، محتوای مناسب)
اهداف	عوامل بیرونی (امکانات و شرایطی، تعاملات آموزشی، تعامل بین آموزش دهنده و آموزش گیرنده توسط فناوری لازم، محیط

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در...

اهداف	آموزشگاهی، برنامه ریزی، مسائل مدیریتی و حمایتی سازمان دانشگاه پیام نور، درگیر شدن سایر سازمان‌ها)
اهداف	ایجاد عدالت آموزشی
مواد و منابع	ویژگی های مربوط به سامانه مدیریت یادگیری LMS
راهبرد های تدریس	ترکیب شیوه های آموزشی بی ساختار با شیوه های ساختار مند
اهداف	رویکرد فرهنگی-اجتماعی

در نهایت برای پاسخ به این سوال نتایج حاصل از ادغام کدهای مستخرج شده از بررسی مقالات پژوهشی، اسناد و مدارک علمی و مصاحبه نیمه سازمان یافته با متخصصین که در بخش قبل حاصل شد ادغام و برخی از کدها حذف و یا تعدیل شد و در نهایت نتایج جدول زیر حاصل گردید.

جدول ۷: جدول عناصر آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور

ابعاد	شاخص	عناصر
اهداف و سیاست ها	فلسفه یادگیری ترکیبی، سیاستگذاران و طراحان دوره یادگیری ترکیبی، استفاده از پداگوژی های مختلف اهداف یادگیری ترکیبی، عناصر مدیریتی (مدیریت دانش، مدیریت مالی دانشگاه، نظام ارزیابی، نظارت و کنترل، تضمین کیفیت یادگیری ترکیبی)، مدیریت دانشده، مدیریت دانشجویی، مدیریت دوره، گزارش دهی (تدوین سیاستها و قوانین، فرهنگ، تعاملات و ارتباطات یادگیری ترکیبی، برنامه دوره یادگیری ترکیبی، ملاحظات چند فرهنگی و اجتماعی، تغییر رویکرد آموزشی ریاست، طراحان و برنامه ریزان و اساتید و دانشجویان به آموزش ترکیبی. دارا بودن چشم انداز همه جانبه به آموزش ترکیبی	
محتوا	محتوا: محتوا چاپی و الکترونیکی شامل (سازماندهی محتوا، آماده سازی محتوا یادگیری ترکیبی، منابع تکمیلی)، تعیین منابع و مواد موضوعات آموزش ترکیبی، تنوع در ارائه منابع، تولید محتوای متنوع چاپی و الکترونیکی (فیلم، انیمیشن ها، شبیه سازی ها، چند رسانه ها)، مضمون محور، ماریچی، سازماندهی پودمانی، سازمان دهی انطباقی، محتوای مسئله محور، بر اساس نیازها و علایق و توانمندی یادگیرنده، سلسله مراتبی	

شاخص	ابعاد	
ساده به مشکل ، بین رشته ای و رشته ای، از کل به جزء، ترتیب زمانی، ارتباط افقی و عمودی بین دروس		
اساتید، دانشجویان، ویژگیهای دانشجویان و فعالیتهای یادگیری آنان، انگیزش (راهبردهای ایجاد انگیزه در آموزش ترکیبی)، طراحی فعالیتهای یادگیری ،یادگیری خودمحور، توانائی معلم و دانش آموزان در تلفیق نظریه- های یادگیری ، فعالیتهای رودرو و حضوری ، همزمان آنلاین و غیر همزمان آفلاین. تاکید بر خودراهبری، کاوشگری و تحقیق و تفکرات سطوح بالا در موضوعات درسی ، دارا بودن مهارت های ارتباطی و تعامل ،انجام فعالیت های گروهی و عملی، امکان فرصت تمرین، کنفرانس دادن، آزمایش کردن، سوق دادن به خودراهبری و کاوشگری و پژوهش، درگیر نمودن دانشجویان با ارائه سوال و دادن تکلیف و فرصت اظهارنظر و ترغیب آنان به مشارکت، روش های حل مسئله، استفاده از کلاس های معکوس، جلسات ویدیو کنفرانس، متن و محتوای الکترونیکی و چند رسانه ای، ارائه پروژه، ارائه گزارش های تحقیقی و مطالعات پیرامون درس، فیلم ، انیمیشن و شبیه سازی	یاددهنده و یادگیرنده و فعالیت های آنان	
وجود راهبردها و روشهای مختلف تدریس آموزش ترکیبی ،کاربرد رویکردهای درس محوری، دانشجو محوری ، محتوا محوری و ترکیبی در آموزش، طی فرایندهای مختلف شیوههای یاددهی -یادگیری، و روشهای متنوع تدریس حضوری غیرحضوری، توجه به تفاوت های فردی در تعاملات آنان	راهبردهای تدریس	
فناوریهای آموزشی و مخابراتی (زیرساختها و شبکه سازی و اینترنت) ، پشتیبانی، دسترسی دانشجو به پایگاه های اطلاعاتی(ایمیل، بانک اطلاعاتی، پادکستها، فایل های صوتی و تصویری)، منابع مالی، بخشهای مرتبط با پداگوژیکی) کتابخانه، اکوسیستم یادگیری، کلاس درس حضوری و مجازی، برنامه درسی، آموزش یادگیری به شیوه ترکیبی، کارکنان. مستندسازی، مدیریت دوره و ال ام اس LMS ، تخته سفید دیجیتالی، ابزارهای ارتباطی	مواد ، منابع و پشتیبانی	
هر زمانی یادگیری ، آموزش های مادام العمر در بلند مدت	زمان	
هر مکان و محیط متنوع یادگیری، فضای انگیزشی و تعاملی	مکان	
ارزیابی مداوم و مستمر، ارزیابی چند وجهی ، آزمون های حین دوره و پایان دوره ، کار پوشه الکترونیکی ، سنجش خود و اساتید و همتابان	ارزشیابی	

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در...

جدول شماره ۷ جدول نهایی عناصر آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور را نشان می‌دهد. در ادامه شماتیک آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور آمده است.

۱-۲: شماتیک الگوی آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور

سوال ۲: الگوی مطلوب آموزش ترکیبی دانشگاه پیام نور چه ویژگی‌هایی دارد؟

برای پاسخ به این سوال نتایج حاصل از ادغام کدهای مستخرج شده از بررسی مقالات پژوهشی، اسناد و مدارک علمی و مصاحبه نیمه سازمان‌یافته با متخصصین که در بخش قبل حاصل شد ادغام و برخی از کدها حذف و یا تعدیل شد و در نهایت نتایج جدول زیر حاصل گردید.

جدول شماره ۸: جدول نهایی ویژگی‌هایی یادگیری ترکیبی

شخص	ابعاد	
وجود دانش برنامه درسی مخصوص یادگیری ترکیبی، تغییرات پارادایمی در یادگیری ترکیبی، ورود فناوری های جدید به آموزش و یادگیری، افزایش مهارت‌ها و توانمندی‌های اساتید و دانشجویان در فرایند یادگیری ترکیبی، قابلیت ایجاد و پردازش و ذخیره سازی، مشارکت و تبادل نظر در یادگیری ترکیبی، ترکیب تکنولوژی آموزشی با وظایف شغلی واقعی برای به وجود آوردن یک تأثیر هماهنگ بین یادگیری و کار، ویژگی‌های مربوط به سامانه مدیریت یادگیری LMS	فنی	ویژگی‌ها
تدریس و یادگیری بصورت تلفیقی حضوری، آنلاین و آفلاین، وجود قابلیت یادگیری، انعطاف‌پذیری، تغییر رویکرد اساتید دانشجو و محتوا به یادگیری ترکیبی، توسعه رشد فکری و خلاقیت در یادگیری، در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی و سرعت یادگیری هر دانشجو، همگرایی و تلفیق، وجود انواع روشهای یادگیری(حضوری، آنلاین و آفلاین)، هر زمانی و هر مکانی بودن آموزش، یادگیری کلاسی و مبتنی بر وب، ایجاد شرایط رشد و تقویت مهارت‌های حل مسئله، ایجاد شرایط رشد و تقویت اعتماد بنفس، استقلال در یادگیری، وجود درک متقابل، یادگیری مستمر، برنامه‌ریزی چندوجهی و پیچیده، استفاده از شیوه‌های مختلف تدریس و یاددهی و یادگیری، یادگیری فرا کلاسی، برابری آموزشی برای همه، ترکیب شیوه های آموزشی بی ساختار با شیوه‌های ساختارمند، کلاس درس به عنوان یک مرکز فناوری، وابستگی کم به درس، ایجاد تعادل بین فعالیتهای کلاسی و بیرون از کلاس، مهارت‌های تفکر انتقادی، عوامل درونی (رابطه دانشجویان و استادان، نگرش‌ها و باورهای آموزش دهنده و آموزش گیرنده، محتوای مناسب) انعطاف پذیری و انگیزشی بودن محتوا	پداگوژیک و آموزشی	
وجود علاقه و انگیزش بالا، ایجاد تعامل چندوجهی، نحوه انتشار اطلاعات و تعاملات عناصر یادگیری ترکیبی، ارتباط میان تمامی اجزا به عنوان یک کل	ارتباط و تعامل	
بازنگری عملکرد بصورت عینی‌تر و قابلیت مقایسه، اصلاح و تقویت، تسهیل در	ارزیابی و	

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در...

بازبینی نظارت در فرایند و تکرار پذیری و ذخیره سازی تجارب، پی گیری سریع تر پیشرفت‌ها، مطالب و تفهیم خوب درس	بازخورد
وجود منابع و مواد متنوع یادگیری ، راهبردهای درگیر سازی تجهیزات و ابزارها در فرایند آموزش، طراحی شبکه و پشتیبانی	منابع و امکانات
برنامه ریزی ، هدایت ،سازمان دهی؛ نظارت، ، تعامل و همکاری و هماهنگی تمامی عناصر در اجرا، اختیار و مسولیت دانشجو در مدیریت نحوه یادگیری و محتوای درسی، ایجاد عدالت آموزشی، رویکرد فرهنگی-اجتماعی	مدیریتی
ویژگی‌های مربوط به اعضای هیئت علمی و آیین نامه ها دستورالعملهای تدوینی و اجرایی آموزش ترکیبی ، فراهم سازی و تسهیل امورات ، فرایند ها ، رویه ها و فعالیت های مربوط به اساتید ، دانشجویان و کارکنان	سازمانی

جدول شماره ۸ جدول نهایی ویژگی‌ها آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور را نشان می‌دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام‌نور انجام پذیرفته است از بررسی داده‌ها و اطلاعات حاصل از سوالات پژوهش تعداد ۸ عنصر به ترتیب شامل عناصر جهت گیری (اهداف و سیاست‌ها)، محتوا، زمان، مکان و محیط یادگیری، یاددهنده و یابگیرنده و فعالیت های آنان، راهبردهای تدریس، مواد ، منابع و پشتیبانی و ارزشیابی و ۷ ویژگی اصلی حاصل گردید، به ترتیب شامل؛ ویژگی های فنی و پشتیبانی ، آموزشی، ارتباطی، ارزیابی و بازخورد، منابع و امکانات، مدیریتی، سازمانی،

آموزش و یادگیری بصورت تلفیقی حضوری، آنلاین و آفلاین، وجود قابلیت یادگیری، انعطاف پذیری، تغییر رویکرد اساتید دانشجو و محتوا به آموزش ترکیبی، توسعه رشد فکری و خلاقیت در یادگیری، در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی و سرعت یادگیری هر دانشجو، همگرایی و تلفیق، بهره گیری از انواع روش‌های یادگیری(حضوری، آنلاین و آفلاین)، تلفیق مطلوبیت های یادگیری کلاسی و مبتنی بر وب که منجر به ایجاد انگیزش و علاقه و تقویت مهارت‌های حل مسئله،افزایش کیفیت یادگیری، ایجاد شرایط رشد و تقویت اعتماد بنفس، استقلال در یادگیری، وجود درک متقابل، یادگیری مستمر، برنامه ریزی چندوجهی و پیچیده، استفاده از شیوه‌های مختلف تدریس و یاددهی و یادگیری، یادگیری فرا کلاسی، برابری آموزشی برای همه، ترکیب شیوه های آموزشی بی ساختار با شیوه‌های ساختارمند از جمله مزایای کاربرد آموزش ترکیبی است . تغییر نقش های استاد و دانشجو و محتوا و تعریف دوباره و به روز با توجه به نیاز امروزی (در این نوع آموزش فقط استاد فعال نیست، دوجانبه و تعاملی و بازخورد مداوم مورد تأکید است) . همچنین نقش اساتید از انتقال مطالب یادگیری به تسهیل گری و راهنمایی و نظارت مستمر فرایند

آموزشی تغییر کرده است. دانشجویان نیز در این نوع آموزش فعال، خودراهربر، مسئله‌ی و پژوهش، پروژه محوراند. طراحی محتوا به صورت مولتی و استفاده از چند رسانه ای که باعث پیروی از اصل انسجام و یکپارچگی، اصل مجاورت زمانی و مکانی، افزونگی، اصل کیفیت و بکارگیری حواس‌های مهم یادگیری، شخصی سازی و تعاملی بودن مورد تأکید قرار می‌گیرد. محتوا باید معیارهای کیفی (اطلاعات جامع، قابل دسترسی، سازماندهی، زبان، صفحه آرایبی، ارزیابی، منابع) اصول طراحی آموزشی (طراحی ارائه، سازگاری و تناسب با اهداف، تناسب و تنوع فرهنگی، توسعه راهبردهای سنجش، نیازسنجی، انجام تحلیل وظیفه، جهت‌دهی) راهبردها (راهبردهای سازماندهی، پشتیبانی، زیرساختی، تنوع ابزارهای افزایش تعامل) و استانداردها (قابلیت استفاده چندگانه و چندین بار، قابلیت استفاده تعاملی، رعایت اندازه و کیفیت فرمت های محتوا، بازیابی و بهبود مستمر، ویژگی های فنی) دارا می باشد. ویژگی‌های آموز ترکیبی یادگیری راحت و سریع و پرورش مهارت‌ها و قابلیت‌های تفکر واگرا و همگرا شامل می‌شود. دسترسی آسان و قابلیت تناسب با فرهنگ های متنوع و استفاده مجدد و توسعه راهبرد های سنجش و ارزشیابی را شامل می‌شود. کلاس درس به عنوان یک مرکز فناوری، وابستگی کم به کتاب درسی فیزیکی و افزایش استفاده از ابزارها و محتوای آموزشی مجازی جهت یادگیری همه وقت و همه جا، ایجاد تعادل بین فعالیت‌های کلاسی و بیرون از کلاس، مهارت‌های تفکر انتقادی، عوامل درونی (رابطه دانشجویان و استادان، نگرش‌ها و باورهای آموزش دهنده و آموزش گیرنده، محتوای متناسب با این نوع آموزش). مطالعات تجربیات ویژگیهای آموزشی فراگیران درآموزش ترکیبی نیز نشان داده است که سواد دیجیتال، مهارت زبان انگلیسی، ساختار یادگیری، محیط ارائه دانش، ارزش مشاهده شده یادگیری و سوادهای انتقادی برای ارزیابی مؤثر بخش مهمی از اطلاعات را شامل و نقش مهمی در شکل دهی به تجربه دانشجویان ایفا می‌کنند(کوپ و فورنیر، ۲۰۱۱). آموزش ترکیبی ماهیتاً تأکید بر تغییرات پداگوژیکی جدید است و علاوه بر رویکردهای رفتاری و شناختی رویکردهای جدید سازنده گرای و ارتباط گرای را نیز شامل می شود که از لحاظ مفاهیم زیر بنایی قابلیت بالایی برای طراحی برنامه های آموزشی و درسی در محیط های یادگیری تحت وب و حضوری و الکترونیکی را دارند. یادگیری در موقعیت های واقعی و حضوری و مجازی ارائه یادگیری در بستر ها و موقعیت های اجتماعی، تکیه بر یادگیرنده محور بودن، تعامل و مشارکت در درون شبکه‌ای از یادگیری را داراست.

اتخاذ روش و ساز و کارهای مدیریتی متناسب با سیستم‌های نوآور و خلاق و سازوکارهای مدیریت ابتکاری، جذب و آموزش کارکنان، تشکیل کمیته‌ها و شوراهای اجرایی جدید با ضمانت اجرایی مصوبات مرتبط، متناسب‌سازی قوانین، بهینه‌سازی ساختار مدیریتی، پست‌ها و شرح شغل‌های سازمانی جدید و رویکرد بین المللی‌سازی آموزش عالی از ویژگیهای دیگر آموزش ترکیبی می باشد.

شناسایی عناصر و ویژگی های آموزش ترکیبی در...

بر اساس بررسی پیشینه و ادبیات نظری پژوهش و کسب نظر متخصصان این حوزه طراحی آموزش ترکیبی با رعایت تمامی عوامل، عناصر و ویژگی های دانشگاه جهت توسعه، بهبود و ارتقا روند آموزشی ترسیم شده است. از آنجایی که شناسایی مولفه های آموزش ترکیبی در دانشگاه پیام نور بطور کامل انجام نشده است این پژوهش می تواند بصورت زمینه طراحی اثربخش و کاربردی در دانشگاه مورد استفاده قرار گیرد. در شناسایی مولفه های الگو سعی شده است تمامی عوامل و عناصر و ویژگی های تأثیرگذار آموزش ترکیبی شناسایی شده و بر اساس رویکرد نظامند با اهداف یادگیری کنار یکدیگر با هماهنگی و سازماندهی و تعامل و همکاری آموزش اثربخشی ارائه دهد. نتایج این تحقیق به برنامه ریزان و طراحان آموزشی در دانشگاه کمک می کند تا آموزش بر اساس نیاز های دانشگاه و مخاطبان با نتایج قابل پیش بینی تدوین نمایند، عناصر و ویژگی های بدست آمده با اکثر تحقیقات والگوهای بررسی شده هم راستا می باشد از جمله عجم (۱۳۹۲)، زهرا آزاد(۱۳۹۸)، درتاج (۱۳۹۶)، زندی (۱۴۰۰)، فکرت (۱۳۹۹)، صادق تبار (۱۳۹۹)، ضرابیان (۱۳۹۶)، محمودی (۱۳۹۷)، ورمقانی (۱۳۹۵) مهربان (۱۳۹۵) احمدی و تختستین (۱۳۹۳)، جعفر خانی (۱۳۹۳) حسینی (۱۳۹۳)، مارتین (۲۰۰۳)، گریسون (۲۰۰۴)، برسین (۲۰۰۴)، بیلواسکی و متسلف (۲۰۰۳)، بدرال خان (۲۰۰۸)، گاریسون (۲۰۰۶)، مدل فی (۲۰۰۹)، بولت پروف (۲۰۱۱)، دیک و کری (۲۰۰۵)، کمپ (۲۰۰۵)، ین ولیم (۲۰۱۱)، مدل والیتان (۲۰۱۰)، بلینف (۲۰۲۱)، بلنز، وت (۲۰۲۰)، آلن (۲۰۱۹)، لورا (۲۰۲۱)، آگوتینا(۲۰۲۱)، برین وولچنیکو(۲۰۱۶)، لوین (۲۰۱۹)، لانگ و لی(۲۰۲۱)، استسی(۲۰۱۹)، هارتونو(۲۰۲۰)، جاستینگ کینتو (۲۰۱۶)، راویلوآ (۲۰۲۱)، تانگ (۲۰۲۰)، المعروفی (۲۰۲۱) و جین و هوگوین (۲۰۲۲) همخوانی دارد.

پیشنهادات

با توجه به نتایج بدست آمده از یافته ها و شناسایی عناصر و ویژگیها، انتظار می رود مسئولان دانشگاه در برنامه ریزی های آتی با رویکرد آموزش ترکیبی به نیازسنجی، تهیه و تدوین، طراحی، اجرا و ارزشیابی بپردازند. سیاستگذاری با رویکرد جدید با ادراک و فهم صحیح از مولفه ها و عناصر آموزش ترکیبی و اجرای صحیح و منطقی آن به اثربخشی و کارایی برنامه های آموزشی در راستای تحقق اهداف سازمانی دست یابند. در این راستا با جمع عناصر و ویژگیهای بدست آمده از یافته ها توصیه می گردد دست اندرکاران و سیاستگذاران و برنامه ریزان دانشگاه پیام نور در چشم انداز دانشگاه و سیاستگذاری آن ابعاد زیر را مورد توجه قرار دهند:

- سیاستگذاری در زمینه پداگوژی آموزش ترکیبی (آموزش حضوری و الکترونیکی)
- سیاستگذاری در زمینه فرهنگی و تغییر در نگاه و رویکرد همه عوامل درونی و بیرونی دانشگاه به آموزش ترکیبی

- سیاستگذاری در زمینه فناوری و دیجیتالی و پشتیبانی آن (طراحی ، کاربرد ابزار های سخت افزاری و نرم افزاری و پشتیبانی از آن)
- سیاستگذاری در زمینه سازمانی (طراحی مجدد در ساختار ، وظایف و دستورالعملهای اجرایی بر اساس آموزش ترکیبی)
- سیاستگذاری در زمینه مدیریتی (پذیرش و شفاف سازی و ایجاد انگیزه و بستر و طراحی مجدد، برنامه ریزی سازماندهی، پشتیبانی، هماهنگی، نظارت ، ارزیابی و بازخورد از محیط یادگیری آموزش ترکیبی).

منابع

- Agustina A. (2021). Blended Education Models to Improve Student Education Outcomes During the Covid-19 Pandemic, The 4th International Virtual Conference on Nursing Volume 2021.
- Ahmadi, Gholam Ali and nokhostin Rouhi, Neda. (2013). Examining the difference between integrated learning with electronic learning and traditional learning (face to face) in mathematics education. *Journal of School Psychology*, 3(2): 7-26 {in Persian}.
- Ajam, Ali Akbar; Jafari sani, Hossein and Akbari Burang, Mohammad. (2016). Designing a hybrid education curriculum model for the higher education system based on the Aker model, *Research in Curriculum Planning*, 14(2): 1-16. {in Persian}.
- Azad Disfani, Zahra et al.(2018) in a research titled design and validation of integrated education based on social networks in university education, *Information and Communication Technology Quarterly in Educational Sciences*, Summer 2018, Number 4 {in Persian}.
- Bani Hashem, Seyyed Kazem; Rezaei, Isa; Badli, Mehdi and Dana, Ali. (2014). Investigating the effect of using blended learning on students' creativity, *Scientific Quarterly. Research on innovation and creativity in humanities*, 4(1) {in Persian}.
- Battye, G., & Carter, H. (2009). *Reporte on Review of Online and lended Education*, Ausrtalian: university of Canberra pub
- Bodden-White., & Michelle, M. (2015).The impact of leadership support for blended education on teachers and students, a doctoral research project.
- Boelens, R., De Wever, B., & Voet, M. (2020). Four key challenges to the design of blended education: A systematic literature review. *Educational Research Review*, 22, 1-18.
- Bolliger, D., & Wasilik, O. (2009). Factors influencing faculty satisfaction with online teaching and learn-ing in higher education. *Distance Education*, 30(1), 103-116.
- Bonk, C. J., & Graham, C. R. (2004). *Handbook of Blended Education: Global Perspectives, Local Designs*. San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing.
- Broadbent, J. (2017). Comparing online and blended learner's self-regulated education strategies and academic performance. *Internet and Higher*
- Christopher, N. A., Chris, C., & Julie, C. (2019),*Blended Education Designs in STEM Higher Education*. Springer Nature Singapore Pte Ltd. 2019
- Elizabeth, S., & Philippa, G. A. (2019), *Introduction to Blended Education Practices evidence-based perspectives in ICT-facilitated education*, IGI Global, Hershey, Pa., pp.1-19.

- Fuller, L. (2021). Negotiating a New Blend in Blended Education: Research Roots, *The Journal of the Virginia Community Colleges*, 24(1), 6: 5-7
- Francesca, A., & Maria, B. L. (2022). Blended Education and Teaching in Higher Education: An International Perspective, *Journal Education Sciences*, <https://mdpi.com/journal/education>
- Fareghzadeh, Nafiseh and Kashi, Ali. (2014). Examining the methods and tools of virtual education in order to improve the quality of education from the point of view of the professors of Azad University, Khodabande branch, *Scientific-Research Quarterly New Approach in Educational Management*, 5(1); 16-21 . {in Persian}.
- Freeland, J. (2015). *Three False Dichotomies in Blended Education*. San Mateo, CA: Clayton Christensen Institute.
- Fekert, Nasreen, Talebi, Behnam and Yaari, Jahangir (2019) research titled designing a curriculum model for teaching general medical students with a combined method (electronic and non-electronic education), doctoral dissertation, Tabriz Azad University {in Persian}.
- Garrison, D. R., & Anderson, T. (2004). *E-Learning in the 21st Century*. London and New York: routledge Falmer.
- Garrison, D. R., & Vaughan, N. D. (2008). *Blended Education in Higher Education: Framework, Principles, and Guidelines*. San Francisco (CA): Jossey-bass; 2008.
- Hartono, h. (2020). Designing of Blended Education Environment, *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, volume 513 4th
- Karmi, Morteza and Salari, Ziauddin. (2012). The effect of blended education environment on the satisfaction and education of industry experts, *Journal of Educational Sciences of Shahid Chamran University of Ahvaz*, {in Persian}.
- Karmi, Azadullah and Zarei Zawaraki, Ismail. (2013). Comparing the effect of integrated education with traditional education on students' critical thinking and happiness. *Quarterly Journal of Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 4(4):57-39. {in Persian}.
- Kiviniemi, Marc. T. (2014). Effects of a blended education approach on student outcomes in a graduate-level public health course, *BMC Medical Education* .
- Lewin, L. O., Singh, M., Bateman, B., & Glover, P. B. (2009). Improving education in primary care: development of an online curriculum using the blended education model. *BMC Medical Education*, 9(33); 12-23.
- Jared, K., & Joachim, J. A. (2015). *Models for Improving and Optimizing Online and Blended Education in Higher Education*, book. Published in the United States of America, <http://www.igi-global.com>.

- Ma, L., & Chei, S. L. (2021) Evaluating the effectiveness of blended education using the ARCS model, *Journal of computer assisted education*.
- Mohammadkhani, Massoud. (2015). Blended education , resourcefulness, (172) {in Persian}.
- Mohammadi, Mahdi; Marzooqi, Rahmat Elah; Salimi, Qasim and Mansouri, Siros. (2016). The effect of combined education on the success and satisfaction of technical and vocational education system learners. *Journal of Teaching and Learning Studies*, 9(1): 108-91. {in Persian}.
- Mahmoudi, Mehdi and Behrouz, Ezra. (2017). Blended education and its capabilities to establish educational interaction in the public education system, *New Research in Human Sciences*{in Persian}.
- Najafi, Hossein. (2017). Meta-analysis of studies on the effectiveness of the blended education approach on improving academic performance in Iran. *Journal of Educational Research*, 36(14); 59-72{in Persian}.
- Omrani Saravi, Bahareh and Hemmati, Nasser. (2008). Blended education. Tehran: Bushra Publications with colleagues of Tohfe Publications{in Persian}.
- Poon, J. (2012). Use of blended education to enhance the student education.
- Powell, A., Watson, J., Staley, P., Patrick, S., Horn, M., Fetzer, L., & Verma, S (2015). Blended Education: The Evolution of Online and Face-to-Face Education from 2008–2015. *Promising Practices in Online Education*.
- Ravioloa, P., Maria, G. S., Irene, M., & Marco, R. (2021) Blended education in online teaching. *First Workshop on Technology Enhanced Education Environments for Blended Education (teleXbe2021)*, January 21–22, 2021, Foggia, Italy
- Rana Al-Marouf, Noor Al-Qaysi, Said A. Salloum & Mostafa, A. E. (2021). Blended Education Acceptance: A Systematic Review of Information Systems Models, <https://doi.org/10.1007/s10758-021-09519-0>.
- Rezaei Issa et al., 2016, Compilation of the educational design model of mass free online courses based on the communication theory of education in the higher education system, *Journal of Yazd Center for Studies and Development of Medical Sciences Education*, Volume 12, No. 1 and 2{in Persian}.
- Sadegh Tabar, Parveen and Shariatmadari, Mehdi (2019) in a research titled design and validation of the continuous education model of the medical community based on blended education, *Pezohesh Quarterly on Educational and Virtual Education*, Summer 2019{in Persian}.
- Salehi Imran, Ebrahim and Salari, Ziauddin. (2011). blended education; A new approach in the development of education and the teaching/education process, *Strategic Education Quarterly*, 5(1): 69-75{in Persian}

- Sawari, Karim and Falahi, Maryam. (2016). Developing and improving teaching and education through blended education. *Journal of Educational Studies, Center for Studies and Development of Medical Education, Army University of Medical Sciences*, 5(2): 20-26{in Persian}
- Setiawan, A., Dardiri, A., & Sofyan, H. (2022). Developing a Blended Education Model in Islamic Religious Education to Improve Education Outcomes, *International Journal of Information and Education Technology*, 12(2):
- Seyed Razavi, Seyed Abbas; Rahimi Dost, Gholamhossein and Mousavi, Seyyed Ali. (2017). Comparison of the effect of linear and non-linear combined education on the academic achievement of students in experimental sciences. *Journal of New Educational Approaches*, 27(2); 1-24{in Persian}.
- Seyed, Mahdihyeh; Yaghoubi, Zahra. (2011). Designing and implementing a combined education system for training rehabilitation students. *Media*, 3(2):
- Sharfi, Sakineh et al. (2019) a research titled designing and developing a curriculum model with a hybrid education approach at the secondary level, *bi-quarterly journal of Povish in educational sciences and counseling*, 2019{in Persian}.
- Tong, Y. (2020). Teaching Design and Practice of a Project-Based Blended Education Model, *International Journal of Mobile and Blended Education*. 12(1) January.
- Vermaghani, Afshin; Alipour, Vahida and Qadri, Samira. (2015). The concept of combined education and the quality of its design. *The National Conference of Psychological Knowledge and Technology, Educational Sciences and Comprehensive Psychology of Iran, Tehran, Sam Iranian Institute for Organizing Conferences on the Development of Knowledge and Technology*{in Persian}.
- V. I. Blinov, E. Yu. Esenina, I. S. Sergeev, (2021). *Models of Blended Education: Organizational and Didactic Typology*.
- Vinh-Thang, H., Yoshiteru, N., Tu-Bao, H., & Cher, P. L. (2016). Blended education model on hands-on approach for in-service secondary school teachers: Combination of E-education and face-to-face discussion, *Educ INF Technol*; 30(21); 185–208.
- Wang, W. (2011). *A Content Analysis of Reliability in Advertising Content Analysis Studies.*, East Tennessee State University.
- Yeh, T. T., Chang, K. C., & Wu, C. Y. (2019). The active ingredient of cognitive restoration: A multicenter randomized controlled trial of sequential combination of aerobic exercise and computer-based cognitive training in stroke survivors with cognitive decline. *Archives of physical medicine and rehabilitation*.

- Zandi, Bahman and Marjan Masoumi Fard. (1400) Presenting the combined Persian language teaching model to foreigners, Journal of Research in Educational and Virtual Learning, 9th year, 3rd issue {in Persian}.
- Zarei Zawaraki, Esmail and Tofani Nejad, Ehsan. (2016). Investigating the effect of integrated education on students' learning rate in mathematics. New Educational Thoughts, 13(1) {in Persian}.
- Zhang, X. (2019). Research and application of combination of war and training mode in real combat